

УТВЪРДИЛ:

Кристина Сидорова
Областен управител на Област Габрово

СЪГЛАСУВАЛ:

Георги Маринов
Началник РУО-Габрово

СЪГЛАСУВАЛ: ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО
Решение №1/2023

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ГАБРОВО

2023-2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение и общи постановки за подкрепата за личностно развитие (ПЛР)	5
II. Анализ на потребностите от подкрепа за област Габрово	6
1. Анализ на факторите на външната среда /икономически, социо-културни, технически, финансови фактори – позитиви и дефицити/	6
2. Анализ на факторите на вътрешната среда	9
2.1. Идентифициране на потребност от подкрепа на деца и ученици по групи	9
2.1.1. Деца и ученици в риск	10
2.1.2. Деца и ученици със СОП	15
2.1.3. Деца и ученици с хронични заболявания	22
2.1.4. Деца и ученици с изявени дарби	26
Изводи от идентифицирането на потребност от подкрепа при различните целеви групи деца и ученици	28
III. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2021/22 г. Общ брой деца и ученици. Кариерно ориентиране	29
1. Образователни институции в област Габрово и разпределение на децата и учениците в тях.	30
2. Кариерно ориентиране	34
Изводи	38
IV. Други институции имащи отношение към личностното развитие на децата, подрастващите и младежите в училищна възраст	39
1. Доставчици на социални услуги в общините	39
2. Доставчици на услуги за свободното време на децата и учениците	43
Изводи	50
V. Кадрови ресурс	52
Изводи	58
VI. Материални и технически ресурси за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в институции, органи и структури на територията на Област Габрово	60
Изводи	65
VII. Стратегическо планиране	66
<u>Приоритетно направление 1: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.</u>	66
Специфична цел 1.1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците.	66
<u>Мерки</u>	66
Специфична цел 1.2: Осигуряване на подкрепа на деца и ученици с рисково поведение	66
<u>Мерки</u>	66
Специфична цел 1.3: Осигуряване на допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изявени дарби и деца в риск	67
<u>Мерки.</u>	67

Специфична цел 1.4: Повишаване капацитетът за развитие на човешките ресурси и осигуряване на условия за сътрудничество за подкрепа личностното развитие на децата и учениците.....	68
<u>Мерки</u>	68
Приоритетно направление 2: <u>Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в свободното им време</u>	68
Специфична цел 2.1: Подпомагане личностното развитие на децата и учениците чрез услугите, предоставени от неправителствените организации, читалищата, школите и спортните клубове в област Габрово.....	68
<u>Мерки</u>	68
Специфична цел 2.2: Подобряване на институционалната среда чрез разкриване и функциониране на центрове, подкрепящи личностното развитие.....	69
<u>Мерки</u>	69
Специфична цел 2.3: Засилване ролята на кариерното ориентиране и консултиране, подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия.	69
<u>Мерки</u>	69
VIII. Финансов ресурс	70
IX. Система за оценка и индикатори за изпълнение	71

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

АОП	Астрономическа обсерватория и планетариум
БМЧК	Български младежки червен кръст
ГТПП	Габровска Търговско-промишлена палата
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
ДГ	Детска градина
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ДПС	Детска педагогическа стая
ДЦП	Детска церебрална парализа
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЕС	Европейски съюз
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
МСНВ	Младежки съвет по наркотични вещества
НГПИ	Национална гимназия за приложни изкуства
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
НУ	Начално училище
НЧ	Народно читалище
НП	Национална програма
НТЛД	Национална телефонна линия за деца
ОРЕС	Обучение от разстояние в електронна среда
ОУ	Основно училище
ОбСНВ	Общински съвет за наркотични вещества
ПГИ	Професионална гимназия по икономика
ПГМЕТ	Професионална гимназия по механоелектротехника
ПГТМ	Професионална гимназия по транспорт и машиностроене
ПГТ	Професионална гимназия по туризъм
ПИЦ	Превантивно-информационен център
ПЛР	Подкрепата за личностно развитие
ПМГ	Природоматематическа гимназия
ПМС	Постановление на Министерски съвет
ПТГ	Професионална техническа гимназия
РБ	Регионална библиотека
РДСП	Регионална дирекция «Социално подпомагане»
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗОК	Районна здравноосигурителна каса
РУО	Регионално управление на образованието
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СК	Спортен клуб
СОП	Специални образователни потребности
СУ	Средно училище
ФК	Футболен клуб
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип

ЦНСТДМБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦПЛР-АОП	Център за подкрепа за личностно развитие – Астрономическа обсерватория и планетариум
ЦПЛР-КО	Център за подкрепа за личностно развитие „Кариерно ориентиране – Габрово“
ЦПЛР-ДК	Център за подкрепа за личностно развитие – Детски комплекс
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦСОП	Център за специални образователни потребности
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

I. ВЪВЕДЕНИЕ И ОБЩИ ПОСТАНОВКИ ЗА ПОДКРЕПАТА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ (ПЛР)

Личностното развитие е предпоставка за по-качествен начин на живот и дава възможност на всеки човек да осъзнае и развие своите знания, таланти и потенциал за по-добра реализация. Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците е регламентирана в Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващо образование.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово е двугодишен документ, разработен в изпълнение на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) (ЗПУО) и чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование. Това е четвъртата стратегия за подкрепа личностното развитие на областно ниво, в която са планирани мерки и дейности, целящи създаването на подкрепяща среда за личностно развитие. Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово е подготвена на база направените изводи от оперативния мониторинг и оценка на изпълнението на предходната двугодишна стратегия.

Съгласно чл. 196, ал. 2 от ЗПУО (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) настоящата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на област Габрово е разработена от междуетатна група, сформирана от Областен управител на област Габрово, която включва представители на Община Габрово, Община Дряново, Община Севлиево, Община Трявна, Регионално управление на образованието - Габрово, Регионална здравна инспекция - Габрово, Общински съвет по наркотични вещества към Община Габрово, ИМКА-Габрово, Център за подкрепа за личностно развитие - Детски комплекс „Йовко Йовков“ - Севлиево, ЦПЛР-АОП-Габрово, ЦПЛР „Кариерно ориентиране – Габрово“, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование - Габрово, Център за специални образователни потребности – Габрово, „Future world” – Трявна.

Подкрепата на личностното развитие в системата на предучилищното и училищното образование, осъществявана от образователните институции се основава на самостоятелно разработени и прилагани политики, чиито принципи са:

- изграждане на позитивен организационен климат чрез създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост към всички участници в образователния процес;
- утвърждаване на позитивна дисциплина, върху основата на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите.
- развитие на училищната общност, съгласно идентифицираните предизвикателства, цели и дейности.

Настоящата стратегия отчита разпоредбите на чл. 177, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал. 1 от Наредбата за приобщаващото образование, които определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна. Те следва се осигуряват в детските градини, в училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в някои случаи и в домашни, болнични условия или от разстояние.

Общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 от ЗПУО е насочена към развитието на потенциала на всяко дете и ученик и включва:

1. екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти;
2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на този закон;
3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език;
4. допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове;

5. консултации по учебни предмети;
6. кариерно ориентиране на учениците;
7. занимания по интереси;
8. библиотечно-информационно обслужване;
9. грижа за здравето;
10. осигуряване на общежитие;
11. поощряване с морални и материални награди;
12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
13. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
14. логопедична работа.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО е насочена към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите и включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Настоящият стратегически документ продължава и надгражда постигнатото със Стратегията за периода 2021-2022 г., като утвърждава модела на ефективна областна политика за приобщаващо образование и подкрепа за личностното развитие на деца и ученици, в съответствие с индивидуалните им образователни потребности и съгласно националните приоритети.

II. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ОБЛАСТ ГАБРОВО

1. Анализ на факторите на външната среда /икономически, социо-културни, технически, финансови фактори – позитиви и дефицити/

Област Габрово е най-малката в България (с обща територия 2 023 кв.км.) и обхваща четири общини - Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна. Тя е една от петте области в Северен централен район.

По официални данни на НСИ към 31.12.2021 г. населението на област Габрово е 103 404 души: Габрово е една от областите с най-неблагоприятна демографска картина и през 2021 година.

Населението по общини бележи трайна тенденция към намаление, като в сравнение с 2020 г. най-голямо е намалението на населението в община Дряново – 3,04 % (- 261 души), община Трявна – 2,66 % (- 260 души), община Севлиево – 2,22 % (- 703 души) и най-малко е намалението в община Габрово – 2,08 % (- 1160 души).

Таблица 1 Население на област Габрово по години

год.	общо	мъже	отн. дял	жени	отн. дял	град	отн. дял	село	отн. дял
2018	108 404	52 213	48,17	56 191	51,83	88 800	81,92	19 604	18,08
2019	106 598	51 298	48,12	55 300	51,88	87 265	81,86	19 333	18,14
2020	105 788	50 874	48,09	54 914	51,91	84 546	79,92	21 242	20,08
2021	103 404	49 703	48,07	53 701	51,93	82 576	79,86	20 828	20,14

Коефициентът на естествен прираст достига нови рекорди от –22,1‰ (при –13,2‰ в страната) и е третият най-нисък в страната (след този в областите Видин и Монтана). През 2021 г. и механичният прираст в областта е отрицателен и коефициентът му е –0,8‰. Задълбочаването на застаряването на населението се вижда ясно и в коефициентите на възрастова зависимост. През 2021 г. Габрово изпреварва област Видин и става областта с най-високо съотношение на населението на над 65 години към това на 0–14 години – 249,6% (при 149,3% в страната). Коефициентът на възрастова зависимост на населението на над 65 години към това на 15–64 години пък е 49,2% (при 34,0% в страната). Голяма част от населението на областта е градско (79,9% при 73,1% в страната), но гъстотата му е сравнително ниска (1191 души на кв. км при 1489 души на кв. км в страната).

Делът на младото население (до 19 г.) леко се е увеличил - 15,73 % при 15,57 % за 2020 г., (средно за страната 19,19 % за 2021 г.). Към 31.12.2021 г. децата до 15 години в областта са 12059 или 11.7% от общото население в областта, като спрямо 2019 г. този дял е непроменен.

Ръстът на икономиката и доходите обяснява сравнително ниското ниво на бедност в област Габрово. Съседните общини Габрово и Севлиево продължават да се развиват като специфичен икономически център, който представлява над 90% от икономиката на областта. Водещият отрасъл – промишлеността е главно експортно ориентиран.

През 2020 г. брутният вътрешен продукт продължава да нараства, като достига 14,7 хил. лв. на човек от населението и е отново шестият най-висок в страната. Заплатите и доходите също нарастват. Брутната годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение достига 13,9 хил. лв. Тези показатели предопределят сравнително ниското ниво на бедност в областта. Делът на населението, живеещо с материални лишения, намалява до 12,7% (при 19,4% в страната), а този на населението, живеещо под националната линия на бедност, се свива рязко до 12,3% (при 22,1% в страната) през 2021 година.

Икономическата активност в област Габрово се понижава леко през 2021 г., но остава по-висока от средната за страната с коефициент от 72,5% (при 72,0% в страната). Това намаление е съпътствано от свиване на заетостта и повишаване на безработицата и въпреки че промените не са големи, тези показатели остават по-неблагоприятни от средните за страната. Коефициентът на заетост достига 67,3% (при 68,1% в страната), а този на безработицата – 7,2% (при 5,3% в страната). Габрово е сред областите с най-нисък дял на населението между 25–64 години с основно и по-ниско образование – 11,7% (при 16,6% в страната). Областта е и една от тези с най-висок дял на среднистите в работната сила (63,7% при 53,8% в страната), което отговаря на индустриалния и профил. Предизвикателство пред пазара на труда остава застаряването на населението. През 2021 г. коефициентът на демографско заместване като съотношение на населението на възраст 15–19 години към това на възраст 60–64 години е 56,1% (при 69,4% в страната). Това означава, че на всеки 100 души, на които предстои да излязат

от работната сила, съответстват 56 младежи, на които предстои включване в пазара на труда.

Представянето на областта в сферата на образованието е добро. Габрово отново е сред областите с висок коефициент на записване на населението в V–VII клас и през 2021 година. Делът на второгодниците се повишава, но остава сравнително нисък. Броят на преподавателите в основните и средните общообразователни училища в областта нараства през 2021 г. и за първи път от осем години изпреварва средния за страната, достигайки 99 учители на хиляда ученици (при 97 на хиляда ученици в страната). Средният успех на националното външно оценяване по математика след VII клас през 2022 г. е 30,9 т. (при 35,3 т. в страната). Средната оценка на матурите по български език и литература в областта е по-ниска от средната за страната („Добър“ 3,87 при „Добър“ 3,97 в страната), но делът на слабите оценки продължава да е сравнително нисък (15,6% при 17,0% в страната). Габрово остава сред областите с най-висок и нарастващ брой на студентите – 46 на хиляда души от населението (при 32 на хиляда души в страната).

Въпреки ограниченията, свързани с пандемията през 2020 и 2021 г., културният живот в област Габрово остава сред най-интензивните в страната (само след този в столицата). Основна причина за това е изключително високият брой на посещенията на музеите, въпреки че и той се свива с над 50% през 2020 година. Повишаването му до 2357 на хиляда души през 2021 г. все още не може да компенсира това свиване, въпреки че остава далеч над средните нива в страната (426 на хиляда души). Посещенията на театрите също се повишават през 2021 г. и достигат 160 на хиляда души (при 129 на хиляда души в страната). Кината и библиотеките в областта привличат все повече хора, но броят на посещенията спрямо населението остава сравнително нисък.

Съгласно резултатите от проучване през 2022г. на Агенцията по заетостта и Комисиите по заетост към Областните съвети за развитие относно потребностите на работодателите от работна сила в област Габрово, сред най-важните и трайно необходими за работодателите знания и умения, които трябва да притежава персоналът, са: инициативност; умения за самоконтрол и дисциплина; гъвкавост и адаптивност; социални умения. Като водещи компетентности в анкетите са посочени „инициативност и предприемачество“ и „общуване на роден език“. В краткосрочен план в област Габрово най-търсени ще бъдат специалисти с квалификация по професиите „машинен оператор“, „работник в производството на облекло“. Работодателите от областта са заявили и потребност от специалисти с квалификация по професиите „оператор в хранително - вкусовата промишленост“ и „техник - технолог в хранително - вкусовата промишленост“. Според резултатите от проучването, след 3-5 години трите най-търсени професионални направления за специалисти със средно образование ще бъдат: „производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи“, „моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства“ и „търговия на едро и дребно“. Личностното развитие на децата и учениците трябва да бъде съобразено с изискванията на местния бизнес и тенденциите в развитието на областта, а именно – екология и устойчивост, иновации, туризъм, преработваща промишленост.

На фона на влошената демографска картина, все по-голяма е потребността да се създават подходящи условия за личностно развитие на човешкия ресурс и укрепване на неговия потенциал. Адекватното кариерно консултиране и развитието на дуалното образование би могло да е основополагащ фактор за задържане на завършващите ученици в Габрово и съответно – за създаване на предпоставки за подобряване на демографската картина чрез инвестиране в човешките ресурси и възможностите им за развитие на територията на областта.

2. Анализ на факторите на вътрешната среда

2.1. Идентифициране на потребност от подкрепа на деца и ученици по групи

Областната стратегия за подкрепа на личностното развитие е насочена към всяко дете или ученик, живеещ в някоя от общините на територията на областта, независимо от неговите физически и умствени възможности.

Съгласно Закона за предучилищно и училищно образование подкрепата за личностно развитие се предоставя в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и ученик. Допълнителната подкрепа се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изяви дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите. Образователната интеграция и осигуряване на подкрепяща среда за развитие на тези групи деца и ученици със специални потребности са от съществено значение за осигуряване на техния бъдещ независим живот. Отпадането от училище и липсата на образование в последствие се съпровождат със социални рискове като безработица, бедност, липса или недостатъчни грижи за здравето и образованието на детето, отклоняващо се поведение.

2.1.1. Деца и ученици в риск

Законовата дефиниция на "Дете в риск" е дете:

- а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;
- в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- г) за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

В таблица 1 по-долу са представени данни за деца и ученици в риск от Област Габрово, разделени в четири важни групи.

Таблица 2. Данни за деца и ученици в риск за учебната 2021 / 2022 г.

	Габрово	Дряново	Севлиево	Трявна	Общо за област Габрово
Деца без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени, в т.ч с родители в чужбина	48	19	204	21	292
Деца, жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание във или извън семейството му	1	1	-	0	2

Деца, с отклонение от общоприетите норми на поведение /извършители на тормоз	10	-	37	1	48
Деца в риск от отпадане от училище или отпаднали от училище (с отсъствия по неуважителни причини).	40	7	60	2	109

В сравнение с предходни години се отчита трайно намаляване на броя на децата без родителска грижа в община Габрово, а именно спрямо учебната 2018/2019, броят им се е намалил с 13 деца. 2021/2022, броят им се е намалил с 19 деца. Намалява със 7, броят на деца с отклонение от общоприетите норми на поведение. Значително се е увеличил броят на децата в риск от отпадане от училище, като причините са най-често липса на родителски контрол, у учениците не се възпитава като ценност образованието; демотивацията за завършване на основно образование сред ромската общност и продължаване в по-висока образователна степен и др. За сметка на това във всички останали общини броят им расте като в Община Севлиево е нарастнал двойно. Отчита се намаление при броя на деца с отклонение от общоприетите норми на поведение /извършители на тормоз.

Отделите „Закрила на детето“ към Дирекции „Социално подпомагане“ – Габрово и Севлиево осъществяват текущата практическа дейност по закрила на детето в общините, определят и провеждат конкретни мерки за закрила на децата и контролират изпълнението им.

Общият брой на случаите на деца в риск, с които са работили отделите „Закрила на детето“ през 2021 г. е 643, в т. ч.:

1. Брой деца насочени към социални услуги в общността – 389 деца.
2. Брой деца настанени в семейство на близки и роднини – 134 деца;
3. Брой деца настанени в приемни семейства - 76 деца;
4. Брой деца настанени в социални услуги резидентен тип – 41 деца;
5. Брой деца настанени в специализирани институции – 3 деца.

Общият брой на децата с увреждания в област Габрово, подпомагани от Дирекции „Социално подпомагане“ – Габрово и Севлиево за 2021 г. е 588.

Общият брой на случаите на деца в риск, с които са работили отделите „Закрила на детето“ през 2022 г. е 604, в т. ч.:

1. Брой деца насочени към социални услуги в общността – 374 деца.
2. Брой деца настанени в семейство на близки и роднини – 125 деца;
3. Брой деца настанени в приемни семейства – 68 деца;
4. Брой деца настанени в социални услуги резидентен тип – 37 деца;
5. Брой деца настанени в специализирани институции – 0 деца.

Общият брой на децата с увреждания в област Габрово, подпомагани от Дирекции „Социално подпомагане“ – Габрово и Севлиево за 2022 г. е 605.

Таблица 3 Деца в риск и деца с увреждания в област Габрово по години

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Общ брой на случаите на деца в риск, с които са работили ОЗД/ДСП Габрово и ОЗД/ДСП Севлиево	683	696	750	667	643	604
- Брой деца насочени към социални услуги в	490	510	475	411	389	374

общността						
- Брой деца настанени в семейство на близки и роднини	81	68	134	130	134	125
- Брой деца настанени в приемни семейства	80	85	100	85	76	68
- Брой деца настанени в социални услуги резидентен тип	29	33	41	41	41	37
- Брой деца настанени в специализирани институции	3	0	0	0	3	0
2. Брой на децата с увреждания в област Габрово, подпомагани от ДСП – Габрово и ДСП - Севлиево	526	563	544	549	588	605

Голяма роля за личностното развитие на тези деца оказват Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН). Такива комисии са сформирани към четирите общини от област Габрово и работят успешно по организиране и реализиране на следните дейности:

- организират и координират социално-превантивната дейност на територията на общината - превенция на ученическата престъпност, чрез запознаване на учениците с противообществените прояви и последствията по ЗБППМН за извършителите;
- търсят и установяват малолетните и непълнолетните, които се нуждаят от помощ и вземат мерки за тяхната социална защита и развитие;
- разглеждат противообществените прояви, извършени от малолетни и непълнолетни по сигнали на прокуратура, съд, полиция, граждани и налагат законосъобразни възпитателни мерки;
- привеждат в изпълнение наложените мерки и осъществяват контрол върху изпълнението им;
- оказват помощ на родителите или лицата, които ги заместват, срещащи затруднения при възпитанието на децата си.
- провеждат конкурси, беседи, срещи и др. за ограничаване и намаляване употребата на психоактивни вещества и агресия сред учениците;
- запознават учениците с основни нормативни документи, регламентиращи поведението им в училище и обществото, правата и отговорностите им;
- запознават с начините за предпазване от попадане в трафик на хора;
- организират инициативи за ваканционните дни.

В изпълнение на задачите, предвидени в ЗБППМН, Местните комисии в общините Дряново и Трявна организират и синхронизират дейността си с всички органи, институции, организации и структури на територията на общината и областния град, ангажирани с превенцията на асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните, с опазване живота, здравето и правата на децата и защита на техните интереси и оценява работата си с тях като ползотворна и безпроблемна. В цялата система Местната комисия има своето място и дава своя принос, съобразно професионалните компетенции на своите членове.

През 2022 год. Местната комисия към Община Трявна продължи съвместната си дейност с УКБППМН, педагогическите съветници и училищните ръководства, отдел «Закрила на детето», инспектор ДПС, съд, прокуратура, медии, НПО, Читалища, Музей, Детско селище и др. организации на територията на общината и извън нея. Непрекъснато е търсенето на нови партньори, с чиято помощ Местната комисия да си партнира, за реализиране на дейности в изпълнение на задачите, които си е поставила. В Община Трявна към МКБППМН функционира Консултативен кабинет. Основната му цел е да създава оптимално взаимодействие между всички институции за предпазване на децата от деформации в ценностната система, както и от извършване на асоциални прояви.

В Община Дряново функционира Консултативен кабинет, към който се насочват деца и ученици с противообществени прояви. Към комисията са назначени и 4 обществени възпитатели, които през 2022 г. са работили с 3 деца.

Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните /МКБППМН/ в община Габрово организира и координира социално-превантивната дейност на територията на общината, съвместно с образователните институции и структурите, ангажирани с превенцията на асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните, с опазване живота, здравето и правата на децата и защита на техните интереси. Политиката на МКБППМН - Габрово е насочена към превенция на рисковото поведение у подрастващите; осмисляне свободното им време през лятната ваканция и намаляване повторното извършване на противообществени прояви или престъпления от деца. МКБППМН работи с 15 обществени възпитатели – педагози и психолози с богат опит и разнообразни специалности. Това позволява индивидуален подход при работата с децата, в резултат на което малолетните и непълнолетните извършители, с малки изключения, са преустановили извършването на противоправни деяния. През 2022 година са разгледани 70 възпитателните дела по отношение на 94 малолетни и непълнолетни, на които са наложени общо 132 възпитателни мерки по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Отново е най-голям броят на извършените кражби, увеличава се рушенето на чуждо имущество и агресивните прояви спрямо други лица или предмети.

Към Община Габрово е сформиран и Общински съвет по наркотични вещества /ОБСНВ/ като орган за осъществяване на националната и местна политика в областта на злоупотребата с наркотици. Основен партньор в работата му е Младежният съвет по наркотични вещества /МСНВ/, в който са включени ученици на възраст 14-19 години от всички габровски училища, както и младежи до 25 години.

През 2022г. в МКБППМН – Севлиево са получени 19 сигнала за образуване на възпитателно дело. За 2022г. са образувани 20 възпитателни дела, от които 1 по преписка получена през месец декември 2021г. За 2022г. тричленните състави са наложени общо 24 възпитателни мерки. Най-леката възпитателна мярка по чл. 13, ал.1, т.1 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните „предупреждение“ е наложена 7 пъти, поради това, че проявата е била първа или отличаваща се с ниска степен на обществена опасност, тежест или стойност на щетите. Запазва се тенденцията мярката по чл.13, ал.1 т.5 - „поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател“ да е сред най-ефективните поради продължителността на въздействие върху детето/младежа и помощта от специалисти, която получават родителите на малолетния/непълнолетния извършител по въпросите на възпитанието му. През отчетния период тя е преценена като най-адекватна в 12 от случаите. Като ефективна е определена мярката по чл.13 ал.1 т.10 - „задължаване на непълнолетния да извърши определена работа в полза на обществото“ за 5 непълнолетни през 2022г. Обществен възпитател по чл.41, ал.1 ал. 2 от ЗБППМН, извън наложените мерки по чл.13, ал.1, т.5 е определен превантивно на осем

малолетни и непълнолетни с рисково поведение и застрашени от отпадане от училище с цел да бъдат подкрепени за преодоляване на отклоненията в поведението и избегнат евентуален риск.

МКБППМН - Севлиево продължава да работи и по първична превенция. Реализират се дейности за намаляване и предотвратяване на агресия, асоциално поведение, употреба и разпространение на наркотични вещества. Мероприятията се осъществяват съвместно с ангажираните по проблемите на децата и младежите институции и структури и чрез помощните органи на комисията. През годината МКБППМН - Севлиево успя да реализира традиционните превантивни дейности и кампании – летни занимания, състезание „Мама, татко и аз“, конкурс за коледна картичка, срещи за родители и др.

В унисон с цялостната политика на МОН за сигурна образователна среда - превенция и интервенции в случай на насилие и тормоз в училище, се прилага механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, съгласно който са сформирани екипи във всички образователни институции. Те провеждат срещи, разнообразни тренингови форми на обучение за решаване на конфликти, здравно образование, общуване, кариерно развитие и други, според нуждите в определения клас или група ученици.

В работата по случаи на насилие върху деца се прилага Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция, съгласно който са сформирани 4 екипи на общинско ниво. През 2019 г. екипите на местно ниво са провеждали 28 бр. общи екипни срещи, които включват: 27 бр. при първоначалното постъпване на сигнали и 1 бр. насочена към изясняване на различни процедурни въпроси.

През 2019 г. мултидисциплинарните екипи са работили по общо 27 случая на деца, жертви на насилие, в т.ч. физическо насилие – 18 бр., сексуално насилие – 5 бр. и психическо насилие – 4 бр. Съгласно обобщените данни на областно ниво източници на сигналите за дете жертва на насилие или в риск от насилие, по които са работили екипите са от: НТЛД 116 111, училище, социални услуги, МВР, специализирани институции за деца, родители, съседи, самото дете, както и от други източници. През 2019 г. в екипите са участвали и други представители/специалисти на различни организации.

Съгласно Доклада за Мониторинг на прилагането на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция – 2019 г. представен от Държавна агенция закрила на детето, екипите срещат трудности, но се запазва и броят на отчетите добри практики в това число и област Габрово. По данни от РДСП, описаните добри практики се отнасят до успешно партньорство и тясно сътрудничество на местно ниво не само между задължително представените структури, но и с алтернативните представители – специалисти от доставчиците на социални услуги в общността, системата на здравеопазване, образователните структури, полицията, съда и прокурор, което предпоставя добри възможности за адекватни действия на екипите и мултиплициране на опита на тези области.

Голяма част от работата с деца от тази целева група е свързана именно с личностната подкрепа за тях и техните семейства.

По отношение децата в риск от отпадане/отпаднали от училище се прилага Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Основните причини за отпадане на децата са:

1. Икономически – ниски доходи на семейството, безработни родители и др.;

2. Социални – родителска незаинтересованост, липса на контрол от страна на семейството, отрицателно въздействие на средата, лоши битови условия, влияние на различни криминогенни фактори и др.;
3. Личностни – липса на мотивация за учене, негативно отношение към училището, трудности в общуването с учители и другите деца, личностни особености и др.;
4. Етнокултурни - Това са специфичните етнически, религиозни и езикови измерения. Силно действащите са вътрешногрупови норми и натискът на етнокултурните традиции сред уязвими етнически общности и групи предопределят специфичните причини за преждевременното напускане на училище: отсъствие на познавателна мотивация, ниска степен на готовност за училище, липсва мотивация на родителите за получаване на образование от децата им, по-ниска ценност на образованието и др.

ПМС №100 от 08.06.2018г. регламентира съвместната работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. След прилагането на този Механизъм на взаимодействие за област Габрово данните сочат категорично подобряване обхвата на децата и учениците в образователната система.

Във връзка с прилагане на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, със заповед на началника на РУО – Габрово са сформирани екипи за обхват на територията на четирите общини в област Габрово – Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна. Общият брой на лицата, включени в екипите, е 225 човека, от които педагогически специалисти, експерти на РУО – Габрово, представители на Дирекциите за социално подпомагане, служители на общински администрации и служители на районни управления на МВР. В заповедта е включен и младежки координатор.

Регионалният екип по Механизма прилага комплексен модел, който координира и решава всички проблеми, с които се сблъсква процесът по обхвата и задържането на учениците в училище, на основата на добрата междуинституционална и междуличностна комуникация в планирането и реализирането на дейности, отчитайки спецификата на проблема и гарантирайки правото на равен достъп до образование.

Усилията на регионалния екип по прилагане на Механизма, съвместно с екипите от детските градини и училищата, приоритетно са насочени към 5, 6 и 7 годишните деца, които трябва да постъпят за първи път в подготвителна група или първи клас, но не са записани. За незаписаните в детските градини 4 годишни деца екипите за обхват предприемат действия за мотивиране на родителите им да подготвят документи за записване.

Фокусът на мерките е ориентиран и към задържане на учениците в задължителна училищна възраст в училище, за които са налице много отсъствия, ниски оценки, лошо поведение, както и специфични лични, семейни или други обстоятелства. Увеличава се броят на генерираните писма от училищата чрез Информационната система на Механизма до кметовете на четирите общини за налагане на санкция по чл. 347 от ЗПУО за натрупани неизвинени отсъствия в рамките на месец за ученици. Училищните екипи осъществяват дейности с тези ученици на ниво училище за превенция на отпадането им.

На ежемесечните заседанията на Областния координационен център установените от екипите за обхват проблеми се обсъждат и се търси разрешаването им чрез обединяването на усилията на всички заинтересовани страни.

Провеждат се и работни срещи с представители на детските градини и училищата за прилагане на конкретни мерки за работа. Споделят се добри практики за

предотвратяване на отпадането на учениците от училищата, както и добрите практики за взаимодействие с родителите.

Ефективният диалог и съвместните усилия на всички заинтересовани страни е гарант за реализиране на дейностите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

2.1.2. Деца и ученици със СОП

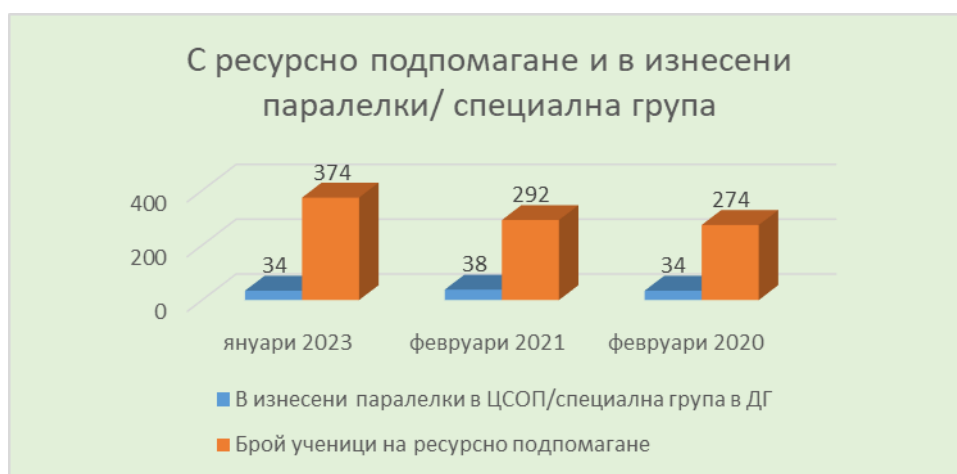
Броят на децата и учениците със СОП към месец януари 2023 година е 408, от тях 374 се обучават в детските градини и в училищата с ресурсно подпомагане, а 34 в изнесени паралелки в Център за специална образователна подкрепа.

Анализът на цифровите данни за изминалите три години показва повишаване на броя на децата и учениците със СОП.

Фиг. 1 Данни за броя на деца и ученици със СОП от 2019 год. до 2023 год.

Фиг. 2 Данни за разпределението на децата и учениците със СОП, които се обучават с ресурсно подпомагане и в изнесени паралелки

За 34 ученици от първи до дванадесети клас, в резултат на оценка на индивидуалните образователни потребности и реализирана процедура, е организирано

обучение в изнесени паралелки в Център за специална образователна подкрепа – гр. Габрово и в социалната услуга – ЦНСТДМУППМГ, кв. Велчевци, общ. Габрово. В център за специална образователна подкрепа се предоставя педагогическа и психологическа подкрепа, корекционна и терапевтична работа. Специалните педагози реализират обучението на учениците и в социалната услуга.

Таблица 4. Брой деца и ученици в изнесена група или паралелка към началото на учебната 2022-2023 г.г.

Институция	Бр. деца/ученици
В изнесена паралелка в социалната услуга – ЦНСТДМУППМГ - кв. Велчевци, гр. Габрово	5
В Център за специална образователна подкрепа – гр. Габрово	29

Повечето деца със специални образователни потребности в Област Габрово се отглеждат в семейна среда или близка до семейната. Тази целева група включва деца с физически, умствени, сензорни, психически и комплексни увреждания. По данни на Дирекциите “Социално подпомагане” Габрово и Севлиево, за 2022 година децата с увреждания в Област Габрово са 605, а за 2021 г. са 588. В сравнение с 2020 г. през 2021 г. и 2022 г. се увеличава броя на децата с увреждания попомагани от Дирекциите „Социално подпомагане” Габрово и Севлиево.

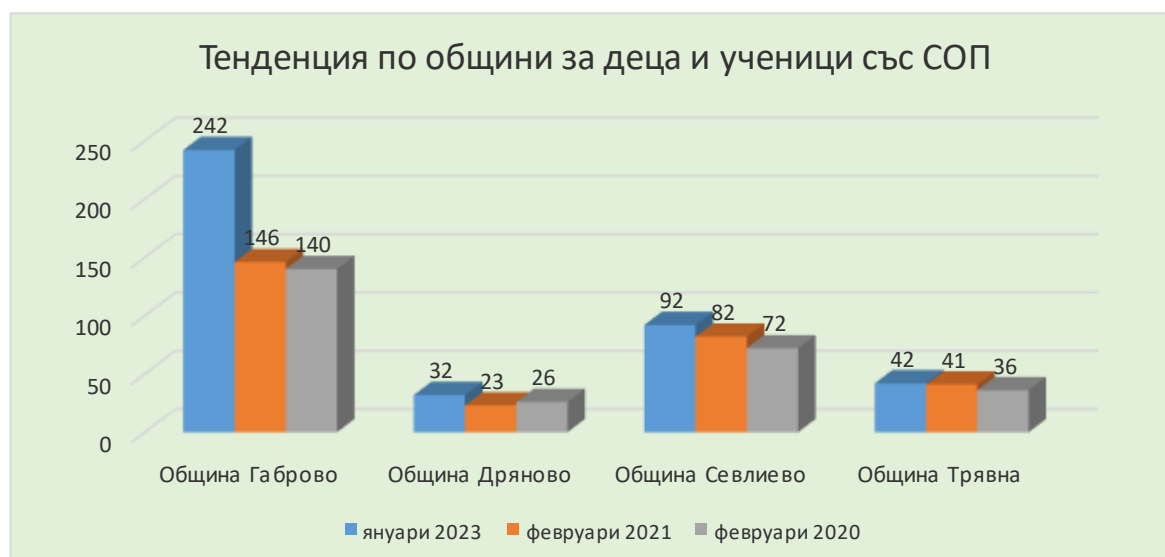
Таблица 5. Данни за деца и ученици със специални образователни потребности с допълнителна подкрепа към 17.01.2023 г.

	Габрово	Дряново	Севлиево	Трявна	Общо за област Габрово
Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават с ресурсно подпомагане в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от ЗПУО	242	32	92	42	408
- От общия брой – с ресурсно подпомагане от РЦПППО	87	18	55	24	184
- От общия брой – с ресурсно подпомагане от училище	121	14	37	18	190
- Общ брой на децата и учениците със СОП, които се обучават в ЦСОП	34				34
1. Деца и ученици със сензорни увреждания от общия брой	5	3	2	1	11
2. Деца и ученици с множество увреждания от общия брой	37	1	10	1	49
3. Деца и ученици интелектуални затруднения от общия брой	11	6	22	3	42

4. Деца и ученици с езиково-говорни нарушения от общия брой	22	3	3	8	36
5. Деца със специфични нарушения на способността за учене (обучителни затруднения, дислексия, дисграфия, дискалкулия) от общия брой	84	8	24	13	129
6. Деца и ученици с разстройства от аутистичния спектър от общия брой	23	1	5	4	33
7 Деца с емоционални и поведенчески разстройства	23	3	17	8	51
8. Деца и ученици с неврологични и други / епилепсия, диабет, астма и др.	31	7	8	3	49
9. Други	6		1	1	8
общо	242	32	92	42	408

Общият брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават с ресурсно подпомагане в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от ЗПУО, е 374, от тях 184 с ресурсно подпомагане от специалисти, назначени в Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и 190 с ресурсно подпомагане от специалисти, назначени в училище.

Фиг. 3 Разпределение на деца и ученици със СОП с ресурсно подпомагане по общини от 2020 год. до 2023 год.

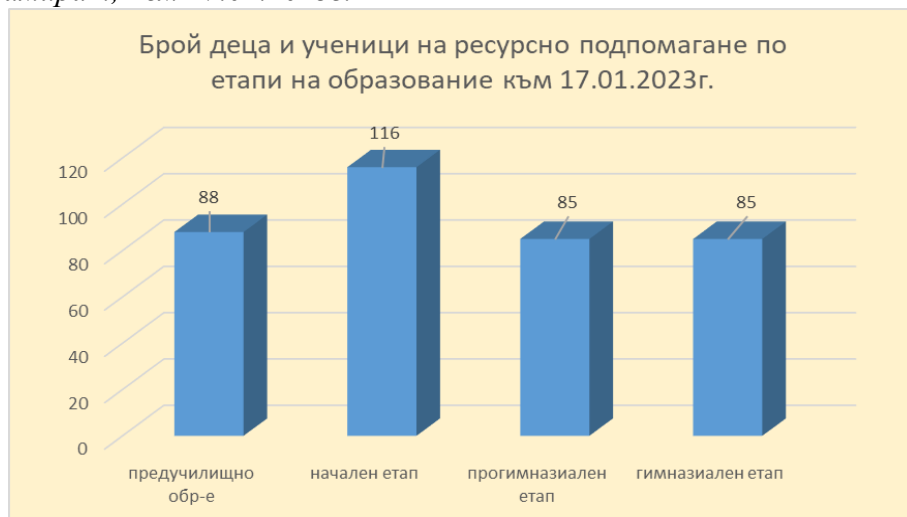

Разпределението на деца и ученици със СОП по общини за последните три учебни години показва, че в общините Габрово, Севлиево и Трявна се увеличава броят им. Това налага необходимостта от интензивна допълнителна подкрепа за преодоляване на съществуващите дефицити. Подходът, който се прилага налага обединяване усилията на екип от специални педагози, психолози, медицински специалисти, ръководени от

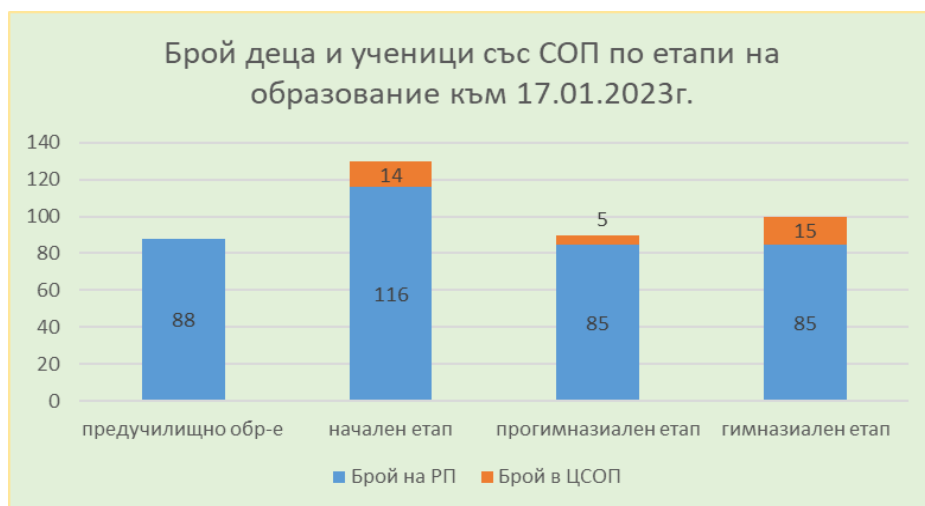
основната цел – детето да получи най-подходящите грижи, съобразени с неговите специфични нужди във времето.

Най-голяма е концентрацията на ученици със СОП в начален етап, а в останалите етапи броят им е приблизително равен. Положително се отчита ролята на ранното въздействие още в предучилищна възраст.

Фиг. 4 Разпределение на деца и ученици със СОП по образователен етап, в който се намират, към 17.01.2023г.

Фиг.5 Съотношение на деца и ученици на ресурсно подпомагане и в изнесени паралелки по етапи на обучение.

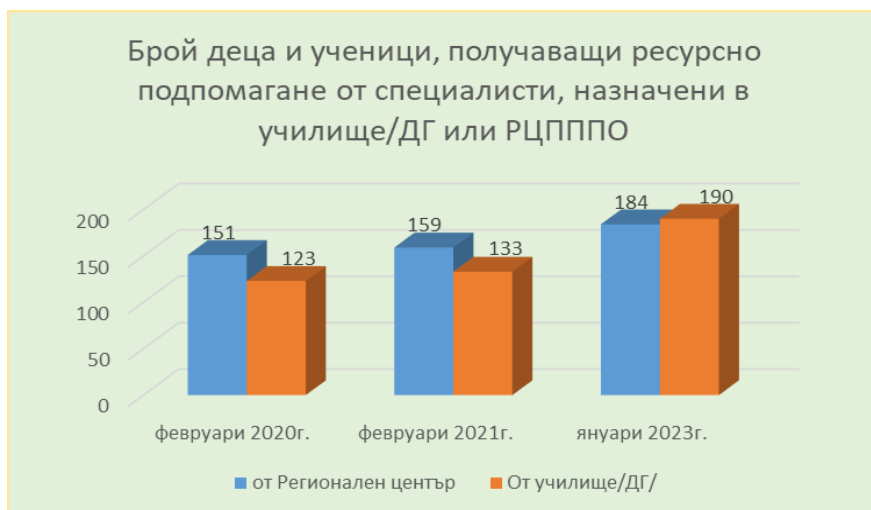

Увеличен е броят на учениците, които получават ресурсно подпомагане в училище от ресурсни учители, назначени в образователната институция.

Таблица 6. Брой деца и ученици със СОП с ресурсно подпомагане през периода 2020-2023 год.

Брой деца и ученици	февруари 2020г.	февруари 2021г.	януари 2023г.
от Регионален център	151	159	184
от училище/ДГ/	123	133	190

Фиг. 6 Съотношение на ресурсното подпомагане от РЦПППО и от ДГ/училище

Данните показват увеличаване на броят на децата и учениците, които се подпомагат от ресурсен учител от една страна, и от друга страна - увеличаване на специалистите, назначени в различните образователни институции. Към януари 2023 година се наблюдава постигане на почти равни стойности на предоставеното ресурсно подпомагане на децата и учениците от специалисти, назначени в училище и в РЦПППО.

По реда на чл. 135, ал. 3 и чл. 136, ал. 2 от Наредба за приобщаващото образование на 408 деца и ученици със специални образователни потребности се предоставя допълнителна подкрепа и ресурсно подпомагане, включващо адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците, осигуряване на помощни средства, съвместна работа с учителя в групата/класа, консултиране на учителите по отношение изграждане на подходяща среда в детската градина/училището, обучение в полезни умения и подготовка за самостоятелен живот. Според индивидуалните потребности и практическите възможности на децата и учениците се предоставя подкрепа от логопед и психолог.

Децата и учениците със СОП имат различни потребности, на които има стремеж да се откликва чрез специалисти с комбинирани компетентности - психолог-ерготерапевт, логопед- слухово-речеви рехабилитатор, ресурсен учител-психолог. В хода на учебния процес деца и ученици се подпомагат и от помощник на учителя, назначени в детски градини и в РЦПППО.

Допълнителната подкрепа на децата и учениците със СОП се реализира от Екипи за личностно развитие на територията на детската градина или училището. Като проблем може да се отбележи, че в голяма част от училищата са назначени ресурсни учители, но не функционират пълни ЕПЛР, като най-често в тях липсва логопед. Такива са ОУ „Неофит Рилски“ – Габрово, СУ „Отец Паисий“ – Габрово, СУ „Райчо Каролев“ – Габрово, СУ „Максим Райкович“ – Дряново, ПТГ „Др. Василиади“ гр. Габрово, ПГТ „Пенчо Семов“ гр. Габрово.

В училищата ОУ „Христо Ботев“ – Габрово, ОУ „Св.св.Кирил и Методий“ – Габрово, СУ „Васил Левски“ – Севлиево, ОУ „Стефан Пешев“ – Севлиево и СУ „П.Р.Славейков“ – Трявна са назначени ресурсни учители и функционират училищни екипи, в състава на които са включени психолог и/или логопед и ежедневно подпомагат децата и учениците със специални образователни потребности от училището. Проблем в 3 училища е по скоро големият брой ученици ползващи допълнителна подкрепа / ресурсно подпомагане/, като броят им е над 15 на един ресурсен учител.

Създадена е организация родителите при необходимост да подпомагат учителите за адаптирането на ученика в образователната среда. Осъществяват се диагностична, консултативна дейност и рехабилитация на комуникативните нарушения.

За пълноценно адаптиране и социализация децата и учениците със СОП се включват в различни допълнителни извънкласни форми и занимания по интереси. За успешното им личностно развитие и изява се стимулират да участват в различни състезания и конкурси, организирани от образователните институции. РЦПППО периодично организира различни инициативи и събития с участие на децата със СОП и техните родители.

С оглед предоставяне на качествено ресурсно подпомагане ресурсните кабинети в образователните институции са оборудвани с компютърна и копирна техника, обзавеждане, учебни помагала, съвременни дидактически материали. В почти всички детски градини и училища, в които се обучават деца и ученици със специални образователни потребности са осигурени интернет достъп и комуникации. През последната година по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“, в които участват 18 институции, са закупени съвременни пособия за оборудване на ресурсни, психологически и логопедични кабинети и дидактически материали за конкретната ресурсна подкрепа. Увеличен е броят на детски градини и училища, в които са оборудвани сензорни стаи (в ДГ „Първи юни“ – Габрово– сензорна стая и комуникатор; ДГ „Мики Маус“, ДГ „Мечо Пух“ – Габрово; ДГ „Младост“ – Габрово; ОУ „Христо Ботев“ – Севлиево); кабинети за рехабилитация и кинезитерапия (ДГ „Мики Маус“, ОУ „Христо Ботев“ – Севлиево); кабинет за работа по метода „Монтесори“ (ДГ „Мечо Пух“ –с. П.Славейков; ОУ „Стефан Пешев“) и наличната в ДГ „Дъга” - зала за релационна психомоторика с кърт за сензорно стимулиране. Комуникатор се използва още и в ЦСОП и в РЦПППО.

През изминалата учебна година в РЦПППО по НП „Подкрепа за приобщаващото образование“:, модул 2, е създадена зала за биофийтбек /невролингвистичен тренинг/. От началото на тази учебна година функционира и интерактивен под, който също стимулира и подпомага когнитивното развитие на децата и учениците. Закупуването на интерактивния под е също по НП „Подкрепа за приобщаващото образование“, модул 2. От началото на м. декември функционира и зала за ерготерапия и сензорна интеграция, която е оборудвана със средства от бюджета на РЦПППО Габрово. Има назначен и ерготерапевт, който да провежда специализираната терапия в нея.

По преценка на училищните екипи за учениците със СОП в училищата и в изнесените паралелки в ЦСОП се изготвят индивидуални учебни планове, чието изпълнение ежесечно се контролира. На училищните ръководства се оказва методическо и организационно съдействие. За учебната 2022-2023 година са разработени общо 165 индивидуални учебни планове.

В РЦПППО Габрово се провеждат ежегодни безплатни консултации през м.юни и м. септември от специалистите, работещи в регионалният център, с родители на деца, които имат притеснения и съмнения по отношение на тяхното развитие и необходимостта от допълнителна подкрепа. Освен тях са провеждани и редица консултации с родителите на включените за ресурсно подпомагане деца. Организирани и реализирани са и множество инициативи, свързани с децата и учениците със СОП и техните семейства. На регулярните родителски срещи през учебната година са провеждани допълнителни консултации с родителите на тези деца. Поддържа се постоянна връзка между гореспоменатите родители и специалистите във връзка с напредъка и личностното развитие и затрудненията пред развитието на техните деца. Провеждани са редовни консултации от страна на ресурсния учител с учителите по предмети. При част от учениците не се получава желаната подкрепа от страна на родителите, като причините за това са от различен характер.

В резултат на съвместни действия между РУО и РЦПППО 24 ученици, завършващи седми клас с удостоверение за завършен клас, са консултирани и насочени по реда на нормативните изисквания за продължаване на образованието в осми клас и 7 ученици, завършили десети клас, да продължат обучението си в единадесети клас.

Реализиран е проект, с който Община Трявна, Асоциацията на жените в Европа (Association Femmes d'Europe – a.i.s.b.l) и Средно училище „Петко Р. Славейков“ – гр. Трявна оборудваха нов кабинет по кинезитерапия за деца със специални образователни потребности в учебното заведение в града. Хуманитарният проект е един от проектите, финансирани от Асоциацията през 2022 година, който бе представен на 26 януари 2023 г. на официална церемония в Белгия, като част от реализираните такива за изминалата година.

Работата в новия кабинет по кинезитерапия в СУ „Петко Р. Славейков“ в Трявна е организирана като децата със специални образователни потребности се разпределят в групи, от по 4-5 ученици, в зависимост от тяхната възраст и нужди. С тях се занимават логопед, психолог и ресурсен учител, които провеждат съответните занимания с децата по график. По този начин учениците със СОП имат възможност за по-лесна интеграция и адаптация към училищния процес, както и към социализация, и самостоятелен живот. Обучението със специалисти е на място, без допълнителни разходи за посещение на специализирани кабинети.

Пандемията, продължителното обучение от разстояние в електронна среда и режимът на самоизолация са причина за затруднения в обучението, за личностното развитие на децата и учениците със СОП и за неблагоприятни техни реакции и изпадане в депресивно състояние, поради което психологическата подкрепа и консултирането имат важна роля в процеса на подкрепата. Учители, ресурсни учители, психолози, педагогически съветници и логопеди се стремят, до колкото е възможно и със съгласието и съдействието на родителите, да компенсират, стимулират, подкрепят и въздействат върху позитивното личностно развитие на учениците.

Основните направления, в които е необходима подкрепа са:

- **Осигуряване на достъпна архитектурна среда** - В голяма част от детските градини и училищата съществува достъпна инфраструктура - налични са 14 асансьора/подемни платформи, 12 рампи, 11 санитарно-хигиенни помещения за инвалиди. В образователните институции се търсят източници за осигуряване на технически средства, специализирано оборудване, специализирана подкрепяща среда и разумни улеснения, включително чрез реализиране на дейности в изпълнението на проект „Подкрепа за приобщаващото образование“.

- **Адаптиране на учебния материал** - Тъй като всяко дете и ученик със СОП има индивидуални специфики в развитието си, в начина на възприемане и в необходимостта от избор на подход в процеса на учене, учебното съдържание по различните образователни направления/учебни предмети за съответния клас/група се адаптира от ресурсния учител, съвместно с учителя по предмета, за да може да се предаде на детето/ученика на достъпно за него ниво. Многообразието в диагностиките на децата и учениците предполага прилагане на различни и строго индивидуални педагогически подходи и методики, които са в компетентностите на ресурсните учители и специалните педагози. Учителите по учебни предмети преминават през редица квалификационни курсове за придобиване на тези необходими компетентности. Специалистите от РЦПППО непрекъснато разработват, адаптират и обогатяват библиотеката си с работни листове и материали, които предоставят на общообразователните учители. Те са подходящи и съобразени със спецификата на всяко дете или ученик и следвайки индивидуалната учебна програма, разработена от ЕПЛР, могат да се използват в учебните часове. Това води от своя страна до повишаване на мотивацията за учене при децата и учениците със СОП и подобряване на емоционално, поведенческото и когнитивно развитие. Специалистите от РЦПППО

Габрово многократно провеждат онлайн семинари, свързани с темата за адаптирането на учебното съдържание, а през м.декември 2022 година е проведено и обучение с квалификационен кредит на 14 общообразователни учители от област Габрово. При необходимост за някои ученици се изготвят индивидуални учебни планове с редуцирани учебни предмети и брой часове за изучаване. Тяхното изпълнение се контролира ежемесечно от Регионално управление на образованието.

- **Осигуряване на достатъчно ресурсни учители, психолози, логопеди и др. специалисти** – в резултат на правилното разбиране за важноста на дейностите в подкрепа на децата и учениците се увеличава броя на образователните институции, в които се назначават специалисти за предоставяне на подкрепа за личностно развитие, както от бюджета на институцията така и по проект. Необходимо е да се работи не само с учениците, а и с техните семейства в посока интеграция на децата с увреждания сред връстниците им, психологическа и социална подкрепа за родителите на деца с увреждания.

- **Координация със социални услуги**, които децата и учениците със СОП потребяват - подобрена е координация със социални услуги, които предоставят логопедична или психологическа подкрепа на децата и учениците със СОП и се наблюдава положителна тенденция за създаване и изпълнение на общ план за подкрепа.

- Сериозно предизвикателство за работата с деца и ученици със СОП се оказват **интензивните миграционни процеси и непрекъснатата промяна на местоживеенето** на родителите и отписването и записването в едно или друго училище.

2.1.3. Децата и ученици с хронични заболявания

През учебната 2021/2022 година детските заведения и училищата в област Габрово са посещавани от общо 12 552 деца, от които 3195 деца на възраст от 1 до 7 години и 9357 деца в училищна възраст.

С профилактични прегледи са обхванати общо 9477 деца, (75,5% от подлежащите) от които 2574 деца на възраст от 1 до 7 г. в. (80,6% от подлежащите) и 6903 ученици (73,77% от подлежащите).

С новооткрити заболявания са 2160 деца (22,79%) от обхванатите с профилактични прегледи общо 9477 деца, от които 407 деца (15,8%) посещаващи детски заведения и 1753 ученици (25,39%).

Най-разпространените новооткрити заболявания сред децата до 7 г.в. са:

1. Пневмония - 100 деца (24,6 %)
2. Хроничен бронхит - 53 деца (13 %)
3. Смущения в зрението - 42 деца (10,3 %)
4. Затлъстяване - 41 деца (10,1 %)
5. Хронични заболявания на тонзилите и аденоидните вегетации - 35 деца (8,6 %)
6. Алергичен ринит - 35 деца (8,6 %)
7. Астма - 25 деца (6,1 %)

В сравнение с преходния период се е увеличил относителният дял на децата, посещаващи детски заведения със смущения в зрението и затлъстяване. Относителният дял на децата с новооткрити хронични заболявания е намалял - съответно от 22,53 % на 15,8 %.

Най-разпространените новооткрити заболявания сред учениците са:

1. Затлъстяване - 370 ученика (21,11%)
2. Нарушения на рефракцията и акомодацията – 222 ученика (12,66%)
3. Смущение в зрението - 194 (11,06%)

4. Хронични заболявания на тонзилите и аденоидните вегетации - 89 ученика (5,08%)
5. Астма - 80 ученика (4,56%)
6. Алергичен ринит - 67 ученика (3,82%)
7. Гръбначни изкривявания - 67 ученика (3,82%)
8. Епилепсия - 43 ученика (2,45%)

В сравнение с преходния период година относителният дял на учениците с новооткрити заболявания е леко увеличен - съответно от 20,9% на 25,39%. Водещи в относителния дял остават затлъстяването и зрителните смущения и нарушения.

През 2022 г. в Област Габрово са регистрирани 603 лица на възраст от 1 до 19 години с COVID 19 инфекция, от които 152 на възраст до 7 години и 451 в ученическа възраст. Няма регистрирани тежки усложнения и летални изходи.

Диспансерно наблюдение на децата в област Габрово през учебната 2021/2022 година.

В областта през отчетния период, на диспансерно наблюдение са подлежали 712 деца (5,67 % от всички), от които 59 деца (1,8 % от децата в детските заведения) и 653 ученика (6,98% от учениците).

Структурата на заболяванията сред децата, подлежащи на диспансерно наблюдение е следната:

1. Болестите на дихателната система заемат първо място сред заболяванията при децата - 30 деца (50,8 % от диспансеризираните). Най-много са децата, боледуващи от астма (28 деца - 47,5 %). С алергични ринити са 2 деца - 3,4 %.

2. Болестите на нервната система са на второ място сред заболяванията при децата - 11 деца (18,6 % от всички диспансеризирани). Отчетени са 5 деца (8,5 %) с детска церебрална парализа, 4 деца (6,8 %) с епилепсия и 2 деца (3,4 %) с хидроцефалия.

3. На трето място са психичните разстройства - 10 деца (16,9 %), от които 6 деца (10,2 %) са с генерализирано разстройство в развитието (в т. ч. детски аутизъм), по 1 дете (1,7 %) с хиперкинетично разстройство и други тревожни разстройства, и 2 деца (3,4 %) с други поведенчески и емоционални разстройства.

4. С вродени аномалии са 4 деца (6,77% от диспансеризираните), от които 1 дете (1,88 %) е със сърдечни аномалии.

Структурата на заболяванията сред учениците, подлежащи на диспансерно наблюдение е следната:

1. Болестите на дихателната система са най-разпространените заболявания сред учениците на диспансерно наблюдение - 218 ученика (33,38%). Най-разпространеното заболяване в групата е бронхиалната астма с преобладаващ алергичен компонент - 99 диспансеризирани (15,16%), следвана от обикновен хроничен бронхит - 64 ученика (9,80%), и други сезонни алергични ринити - 26 ученика (3,98%).

2. Болестите на сетивните органи се нареждат на второ място сред заболяванията при диспансеризираните ученици - 145 ученика (22,21%), като водещи в групата са: намаление на зрението на двете очи - 92 случая (14,09%), неврит на зрителния нерв - 26 ученика (3,98%).

3. Заболяванията на нервната система заемат трето място - 84 диспансеризирани - 12,86%). Най-много в тази група са учениците с епилепсия - 52 диспансеризирани (7,96%), следвани от ДЦП - 27 ученика - 4,13%.

4. Психичните разстройства заемат четвъртото място сред заболяванията:
- 52 диспансеризирани (7,96%) с психични разстройства, като с най-голям дял са: други невротични разстройства - 31 диспансеризирани ученика (4,75%); следвани от учениците с генерализирано разстройство в развитието /в т. ч. детски аутизъм/- 17 случая (2,60%),

5. Ортопедичните заболявания са на пета позиция - 50 ученика (7,66%).

6. Болести на сърдечно-съдовата система - 38 ученика (5,8% от диспансеризираниите, от които като с първична хипертония са - 36 ученика и 2 с хипертонична болест на сърцето.

6. Болести на ендокринните жлези и обмяната 28 ученика (4,28% от диспансеризираниите, като с инсулинозависим диабет са - 26 ученика (3,98%).

Обхватът с профилактични прегледи на децата до 18 г.в област Габрово през 2021/2022 година - 75,5% е по-малък от преходния период (91.4 %). Водеща причина за това е COVID 19 пандемията. Най-нисък е обхватът с профилактични прегледи децата до 18 г. в община Севлиево (67,6 % на децата, посещаващи детски заведения и 48,18% на учениците).

Антропометричните показатели на децата, посещаващи детски заведения в областта са в нормата (вкл. и разширена норма): за ръст при 97,31 % и за телесна маса при 98,78 %. Антропометричните показатели на учениците в областта са в нормата (вкл. и разширена норма): за ръст при 97,87% и за телесна маса при 90,23%. Прави впечатление, че 9,77% от учениците са с отклонения по показателя телесна маса, което увеличава риска за здравето им в по-късна възраст. Този показател е завишен спрямо предходния период, когато е бил 8,21%.

Резултати от проведените тестове за физическа дееспособност на децата над тригодишна възраст, посещаващи детски заведения - нормите за съответната възраст са покрили 2427 деца (77,9 %) на възраст от 3 до 7 години.

При изследване на физическата дееспособност, почти всички ученици (96,70%) са покрили нормативите по отделните показатели и са получили оценка над среден 3.

От всички ученици в областта само 52 (0,55%) са включени в групи по лечебна физкултура в училищата.

Оценката на здравословното състояние на учениците в област Габрово като цяло е положителна, въпреки че се наблюдават и някои неблагоприятни резултати по отношение на антропометричните показатели за телесна маса, обхвата с профилактични прегледи в някои общини, включването на ученици в групи по лечебна физкултура в училищата.

Препоръки за подобряване на здравословното състояние на децата.

Към ръководствата на общините:

1. Осигуряване и поддържане на материално-техническата база на детските заведения в съответствие с нормативната база и съобразена с възрастта и ръста на децата.

2. Осигуряване на здравословно хранене на децата, отговарящо на физиологичните норми и изисквания, в съответствие с нормативните документи.

3. Осигуряване на медицинско обслужване на децата в детските заведения, съгласно Наредба № 3 на МЗ за здравните кабинети в детските и учебни заведения.

Към ръководствата на детските заведения:

1. Поддържане на материално-техническата база в детските заведения, в съответствие със санитарно-хигиенните изисквания.

2. Осигуряване на хранене на децата, отговарящо на физиологичните норми и изисквания, в съответствие с нормативните документи.

3. Организиране и провеждане на разнообразни форми на спорт и туризъм с децата.

4. Запознаване на родителите с резултатите за здравословното състояние на децата с цел предприемане на мерки от тяхна страна за здравословно хранене и повишаване на двигателната активност на децата.

Към медицинските специалисти от здравните кабинети в детските заведения:

1. Участие в изработването на дневния режим на сън, хранене и занимания на децата, съобразно възрастта им.
2. Участие и контрол по спазване на изискванията за здравословно хранене на децата на възраст от 0 до 7 години, съгласно: Наредба № 2 на МЗ за здравословно хранене на децата на възраст от 0 до 3 години в детските заведения и кухни (обн. ДВ, бр. 28/2013 г.) и Наредба № 6 от 10 август 2011 г. за здравословно хранене на децата на възраст от 3 до 7 години в детски заведения.
3. Организиране и провеждане на здравно-образователни дейности с децата и родителите относно рисковите фактори за хроничните незаразни болести - нездравословно хранене, ниска двигателна активност, тютюнопушене, както и за профилактиката на заразните и паразитни заболявания.
4. Включване на децата със затлъстяване в групи по лечебна физкултура.
5. Участие в организиране и прилагане в детските заведения на действащи програми (регионални, национални и международни) за профилактика и промоция на здравето на децата.
6. Участие в провеждането на профилактични и противоепидемични дейности за предотвратяване възникването и ограничаване на разпространението на заразни и паразитни заболявания в детските заведения.
7. Осъществяване на контрол върху текущото хигиенно състояние на детското заведение.
8. Информирание на родителите за необходимостта от предоставяне на данни за проведените профилактични прегледи на децата им.

Препоръки за подобряване на здравословното състояние на учениците.

1. Осигуряване и поддържане на материално-техническата база на учебните заведения в съответствие с нормативната база.
2. Осигуряване на здравословно хранене на учениците, отговарящо на физиологичните норми и изисквания, в съответствие с нормативните документи.
3. Осигуряване на медицинско обслужване на учениците в училищата, съгласно Наредба № 3 на МЗ за здравните кабинети в детските и учебни заведения.
4. Организиране и провеждане на разнообразни форми на спорт и туризъм.
5. Запознаване на родителите с резултатите за здравословното състояние на учениците с цел предприемане на мерки от тяхна страна за здравословно хранене и повишаване на двигателната активност на децата.
6. Организиране и провеждане на промотивни и профилактични дейности за предотвратяване или ограничаване на рисковите фактори за хроничните незаразни болести в по-късна възраст - нездравословно хранене, ниска физическа активност, тютюнопушене.
7. Контрол по спазване на изискванията за здравословно хранене на учениците, съгласно Наредба № 37 от 21 юли 2009 г. за здравословното хранене на учениците (Обн. ДВ, бр.63 от 7 август 2009 г.)
8. Включване на ученици в групи по лечебна физкултура.
9. Участие в организиране и прилагане в учебните заведения на действащи програми (регионални, национални и международни) за профилактика и промоция на здравето.
10. Участие в провеждането на профилактични и противоепидемични дейности за предотвратяване възникването и ограничаване на разпространението на заразни и паразитни заболявания в учебните заведения.
11. Информирание на родителите за необходимостта от предоставяне на данни за проведените профилактични прегледи на децата им.

2.1.4. Деца и ученици с изявени дарби

За израстването на децата и учениците като пълноценни граждани на съвременното общество е важно както получаване на знания и умения в съответствие с образователните стандарти, така и грижата за цялостното им личностно развитие, съобразно индивидуалните им интереси, таланти и възможности. Несъмнено ангажирането на въображението, способностите и интересите при изпълняването на различни занимания извън учебните часове, създава предпоставка за интелектуално, физическо и личностно развитие на децата и учениците. Съгласно Закона за закрила на детето дете с „изявени дарби“ е дете, което е показало **трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници**. В таблица 7 са представени данните за деца и ученици с изявени дарби и умения в областта на науката, спорта и изкуството.

Таблица 7. Данни за деца и ученици с изявени дарби – данни за уч. 2021 / 2022 г.

	Габрово	Дряново	Севлиево	Трявна	Общо за област Габрово
Деца с постижения в областта на науката	587	57	46	4	694
Деца с постижения в областта на спорта	277	11	83	1	372
Деца с постижения в областта на изкуството	222	20	142	2	386

Общият брой на децата и учениците с изявени дарби за последната учебна година е 1452, като се отчита скокообразно нарастване на броя даровити деца. Най-голямо е увеличението в групата на деца с постижения в областта на науката. Училищата в областта имат основния ангажимент за откриване, подкрепа за развитието и реализиране дарованията на всяко дете. Те осигуряват желани извънкласни извънучилищни дейности в сферата на науката, изкуствата и спорта за пълноценно ангажиране свободното време на учениците. Детските градини предлагат допълнителни педагогически услуги, съобразно заявеното желание.

Учениците активно участват в олимпиади по различни предмети, фестивали и конкурси в областта на музиката и изобразителното изкуство и състезания по различни спортни дисциплини, за което получават признание на местно, областно, национално и международно равнище. Насърчаването на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби е на основание Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби.

На учениците, класирали се на призови места на конкурси и състезания, включени в Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни и общински училища за съответната година, отговарящи на изискванията, посочени в Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби, се предоставя финансово подпомагане под формата на едногодишна стипендия. Право на стипендия има ученик от общинско или държавно училище, който е класиран индивидуално през настоящата година на първо, второ или трето място на конкурс, олимпиада или състезание в областта на изкуствата и науката на национално и международно равнище. Освен за стипендии учениците могат да кандидатстват и за еднократно финансово подпомагане за участие в пленери, майсторски класове и лагери.

Общият брой на учениците от община Габрово, участвали в различни области на познанието, е 1086. Значително е увеличен броят на учениците в областта на науката. Отчита нарастване с 358 ученици., като най-голям дял имат изявите и постиженията от ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“. Стимулирани са 7 ученици, на които е предоставена 12-

месечна стипендия в размер 135 лв. месечно. Изявите им са в областта на информатика, физика, техническо чертане, математика и спорт.

Постиженията на учениците се популяризират, като ежегодно в община Габрово се провежда церемонията „Дарования и постижения“ за награждаване на учениците и техните учители и треньори, допринесли за постигане на високи резултати и постижения. През 2022 година бяха наградени 51 ученици, като церемонията се проведе на два етапа – за учениците, завършващи XII клас и втория - за учениците от I-XI клас.

През 2022 година за девета поредна година в община Габрово бяха проведени „Летни занимания“ за учениците от 1 до 4 клас през месеците юни и юли. Обхванати са над 600 ученици. За тях бяха закупени различни спортни пособия за занимание, когато са в училището. Организиран са посещения на РЕМО „Етър“, НМО, РИМ, Библиотека „Априлов-Палаузов“, ИМИ, КСЕ „Сръндак“, Боженски чифлик – Съботковци, ДХС и МАИР Боженците, като за децата всичко е безплатно.

В Програма за закрила на детето в община Севлиево ежегодно се предвиждат мерки за закрила на децата с изявени дарби. Подкрепят се изявите на даровитите деца с еднократно финансово подпомагане, като средствата са осигурени от общинския бюджет. Ежегодно ученици от общината се класират за получаване на едногодишни стипендии за заети призови места на национални състезания, финансирани по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби на МС.

Севлиевското БС "Севлиево 21 век" връчва годишни стипендии на изявени ученици от средните училища на Севлиево на тържеството по случай Деня на народните будители 1-ви ноември. За учебната 2022 - 2023 година годишна стипендия от по 1200 лева получиха трима дванадесетокласници.

В Община Дряново не функционират Центрове за подкрепа за личностно развитие или специализирани обслужващи звена по ЗПУО и до този момент работата с талантиливите и даровити деца в свободното им време в областта на науката, изкуството и спорта се осъществява в клубовете, кръжоците и школите в училищата, спортните клубове, читалищата. В Общинската програма за закрила на детето ежегодно се заделят средства от общинския бюджет за подпомагане изявите на даровитите деца. За 2022 г. е осигурено еднократно финансово поощрение на 34 ученици с изявени дарби, в размер на 3380 лв., съгласно Правилника за стимулиране на деца с изявени дарби в Община Дряново.

По случай Празника на града в Почетната книга “Дарования и постижения” се вписват имената на учениците, отличени в Национални и Международни форуми за изминалата учебната година и допринесли с достиженията си за издигане авторитета на Община Дряново. За 2022 г. са вписани имената на над 70 изявени ученици.

За учебната 2021/2022 г. със Заповед на кмета на община Дряново са отпуснати 11 годишни стипендии за ученици от гимназиален курс, на стойност 100 лв. месечно за всеки стипендиант. Общата сума на отпуснатите средства е 9 900 лв. Отпускането на годишни ученически стипендии цели да поощри и подпомогне ученици от гимназиален курс в средните училища в гр. Дряново, имащи изявени дарби, трайни успехи и постижения в областта на учебни дисциплини, изучавани в съответното училище. Финансовият ресурс се обезпечава от бюджета на общината за съответната година. Стипендиите са индивидуални и се отпускат за срок от една учебна година /девет месеца/. За първи път за учебната 2022/2023 година са отпуснати и 8 стипендии за ученици от прогимназиален курс, на стойност 50 лв. месечно за всеки стипендиант за срок от една учебна година /девет месеца/.

ИЗВОДИ ОТ ИДЕНТИФИЦИРАНЕТО НА ПОТРЕБНОСТ ОТ ПОДКРЕПА ПРИ РАЗЛИЧНИТЕ ЦЕЛЕВИ ГРУПИ ДЕЦА И УЧЕНИЦИ:

- ✓ 75,5% от децата и учениците в област Габрово са преминали профилактични прегледи. Прегледите показват нормални антропометрични показатели за ръст при всички деца и за телесна маса при учениците на над 97% от прегледаните. Прави впечатление, че 9,77% от учениците са с отклонения по показателя телесна маса, което увеличава риска за здравето им в по-късна възраст. Този показател е завишен спрямо предходния период, когато е бил 8,21%. Разпределението е с лек превес на тези над нормата – 475 (5.08%), спрямо тези под нормата и 439 (4.69%).
- ✓ Броят на диспансеризираните деца е увеличен спрямо предходния период – от 586 на 712. Водещи в структурата на диспансерното наблюдение са болестите на дихателната система. В сравнение с предходния период относителният дял на децата до 18 г. с новооткрити заболявания е същият - от 22,53% на 22,79%. Водещи новоткрити заболявания са болестите на дихателната система, затлъстяването и зрителните смущения и нарушения. С оглед ограничаване увеличението на заболяемостта сред децата и учениците, следва да се спазват препоръките на РЗИ – Габрово.
- ✓ Ефектите на пандемията от COVID-19 се проявиха в няколко аспекта - намаляване на обхвата с профилактични прегледи, закъсняване на търсене на лекарска помощ, леко увеличаване на хроничните заболявания на дихателната система. Въвеждането на дистанционно обучение води като негатив обездвижване на децата и завишаване на зрителните смущения (нарушения на рефракцията и акомодацията), вследствие на използване на електронни устройства. Тенденцията за следващия период е за намаляване на заболяемостта от COVID-19. Вече са достъпни ваксини и за тази възрастова група и е необходимо увеличаване на ваксинационния обхват. Здравното образование и промоцията на здравословния начин на живот е необходимо да се извършват във взаимодействие с медицинските специалисти, педагогическия персонал и родителите.
- ✓ След прилагането на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст за област Габрово данните сочат, че подобряване обхвата на децата и учениците в образователната система е в зависимост от ефективния диалог и съвместните усилия на всички заинтересовани страни като гарант за реализиране на дейностите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.
- ✓ Създадени са условия за развитието на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта чрез учредяване на награди и отпускане на стипендии.
- ✓ Нараства скокообразно броят на децата с изявени дарби в областта на науката, изкуствата и спорта.
- ✓ В съответствие със зададените целеви стойности на МОН за приема на ученици в STEM паралелки, в област Габрово е нарастнал дялът на STEM профили и специалности. Паралелно с това се изгражда и подходяща образователна STEM среда с цел модернизиране на образователните институции за по-привлекателна и качествена среда за учене и иновации. Тази тенденция е в унисон с развитието на Габрово като индустриален и иновативен център, както и обвързаността с възможностите за продължаване на образованието в Технически университет - Габрово
- ✓ Продължава да се увеличава броят на децата и учениците със СОП и те са не малка част от целевата група, която се нуждае от допълнителна ресурсна

подкрепа. Напредъкът при работата с децата/учениците със СОП по индивидуални учебни планове и индивидуални учебни програми е в различна степен според потребностите и възможностите им и е затруднен от продължителното обучение от разстояние в електронна среда.

- ✓ Нараства броят на желаещите и преминали обучения за работа с деца и ученици със СОП в област Габрово. РЦПППО – Габрово оказва методическа подкрепа на 29 ЕПЛР и споделя добри практики.
- ✓ Наблюдава се нарастване на броя на специалистите, назначени в образователните институции. Към януари 2023 година се наблюдава постигане на почти равни стойности на предоставеното ресурсно подпомагане на децата и учениците от специалисти, назначени в училище и назначени в РЦПППО.
- ✓ През последната една година се увеличава интереса към различните семинари в присъствена форма, свързани с работата с деца и ученици със СОП и се увеличава броят на специалистите от областта, преминали различни квалификационни обучения проведени от РЦПППО Габрово.
- ✓ Налице са условия и подкрепяща среда за обучението и личностното развитие на децата и учениците със специални потребности, изразяващи се в обновено съвременно оборудване, дидактически материали, периодична квалификация на педагогическите специалисти и включване на децата и учениците в различни извънкласни форми и занимания по интереси.
- ✓ Двойно повече са извършените тестове за ранно детско оценяване в сравнение с периода на действие на предходната Стратегия. Извършва се ранно оценяване на децата в детските градини. Забелязва се нарастване на броя на децата в първа група на ДГ, при които е констатирана необходимост от допълнителна подкрепа. Това от своя страна допринася за по-бързото компенсиране на дефицитарните области, включването на различни специалисти и целенасочени дейности за личностно развитие.
- ✓ Пандемията, продължителното обучение от разстояние в електронна среда и режимът на самоизолация са причина за затруднения в обучението, за личностното развитие на децата и учениците със СОП и за неблагоприятни техни реакции и изпадане в депресивно състояние, поради което психологическата подкрепа и консултирането имат важна роля в процеса на подкрепата. Учители, ресурсни учители, психолози, педагогически съветници и логопеди се стремят, до колкото е възможно и със съгласието и съдействието на родителите, да компенсират, стимулират, подкрепят и въздействат върху позитивното личностно развитие на учениците.
- ✓ Чрез участието в проекти, осъществяващи финансиране на дейности за целевите групи, се увеличава броят на непедагогически персонал в ДГ, подпомагащ осъществяването на допълнителна подкрепа на личностното развитие
- ✓

III. СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТНАТА МРЕЖА ОТ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА УЧЕБНАТА 2021/22 Г. ОБЩ БРОЙ ДЕЦА И УЧЕНИЦИ. КАРИЕРНО ОРИЕНТИРАНЕ.

1. Образователни институции в Област Габрово и разпределение на децата и учениците в тях.

През учебната 2022/2023 година в област Габрово функционират следните следните образователни институции:

- Детски градини – 19 броя;

- Училища – 30 броя: едно начално училище, петнадесет основни училища, пет средни училища, две профилирани гимназии, шест професионални гимназии, Национална гимназия по приложни изкуства „Тревненска школа“;
- Центрове за подкрепа за личностно развитие – 4 броя / ЦПЛР Астрономическа обсерватория - гр. Габрово, ЦПЛР - ДК „Й.Йовков“ – гр. Севлиево, ЦПЛР – Кариерно ориентиране и Център за специална образователно подкрепа/.
- Център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – 1 брой.

През 2022 година не е извършвана оптимизация на училищната мрежа и няма закрито училище.

Броят на децата и учениците към 17.01.2023г. е 11296 спрямо 12241 за 2021 година. В общините Габрово, Севлиево и Трявна се наблюдава намаляване броя на децата и учениците, а в община Дряново - малко увеличение.

Таблица 8. Разпределение на децата и учениците по общини

	Детски градини	Училища	Общо
Габрово	1441	5194	6635
Севлиево	2134	2933	2933
Трявна	247	618	865
Дряново	190	673	863
Общо	4012	9418	11296

В следващите години ще се наложи промяна в училищната мрежа, с цел постигане на по-добра пълняемост на паралелките в училищата, тъй като броят на децата в област Габрово продължава да намалява.

Разпределението на учениците в различните учебни заведения и на децата в детските градини е видно в таблица 9.

Таблица 9. Данни за мрежата от училища и детски градини към 01.2023г.

№	Име на училището /ДГ	Местоположение	Вид	Брой деца /ученици
	Училища			
1.	НУ "Васил Левски"	гр. Габрово	начално	164
2.	ОУ "Ран Босилек"	гр. Габрово	основно	522
3.	ОУ "Неофит Рилски"	гр. Габрово	основно	488
4.	ОУ "Христо Ботев"	гр. Габрово	основно	240
5.	ОУ "Иван Вазов"	гр. Габрово	основно	109
6.	ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	гр. Габрово	основно	579
7.	СУ "Райчо Каролев"	гр. Габрово	средно	473
8.	СУ "Отец Паисий"	гр. Габрово	средно	455
9.	ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	гр. Габрово	профилирана гимназия	582

10.	Национална Априловска гимназия	гр. Габрово	профилирана гимназия	649
11.	ПТГ "Д-р Никола Василиади"	гр. Габрово	професионална гимназия	589
12.	ПГТ "Пенчо Семов"	гр. Габрово	професионална гимназия	412
13.	СУ „М. Райкович“	гр. Дряново	средно	423
14.	ПГИ "Рачо Стоянов"	гр. Дряново	профилирана гимназия	113
15.	СУ „Васил Левски“	гр. Севлиево	средно училище	1 045
16.	ОУ „Христо Ботев“	гр. Севлиево	основно училище	159
17.	ОУ „Стефан Пешев“	гр. Севлиево	основно училище	605
18.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	Севлиево, с. Градница	основно училище	73
19.	ОУ „Свети солунски братя“	Севлиево, с. Крамолин	основно училище	34
20.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	Севлиево, с. П. Славейков	основно училище	56
21.	ОУ „Васил Левски“	Севлиево, с. Шумата	основно училище	117
22.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	Севлиево, с. Душево	основно училище	116
23.	ОУ „Христо Ботев“	Севлиево, с. Добромирка	основно училище	42
24.	ПГ „Марин Попов“	гр. Севлиево	професионална гимназия	133
25.	ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров“	гр. Севлиево	професионална гимназия	402
26.	ПГТМ - Градница	Севлиево, с. Градница	професионална гимназия	202
27.	НГПИ „Тревненска школа“	гр. Трявна	национално училище	126
28.	ОУ „Васил Левски“	Трявна, гр. Плачковци	основно училище	42
29.	СУ „Петко Р. Славейков“	гр. Трявна	средно, неспециализирано	379
30.	ОУ „Проф. П. Н. Райков	гр. Трявна	основно училище	74
	Детски градини			
1	ДГ "Дъга"	гр. Габрово	детска градина	156
2	ДГ "Първи юни"	гр. Габрово	детска градина	88
3	ДГ "Ран Босилек"	гр. Габрово	детска градина	121

4	ДГ "Мечо Пух"	гр. Габрово	детска градина	144
5	ДГ "Мики Маус"	гр. Габрово	детска градина	151
6	ДГ "Младост"	гр. Габрово	детска градина	109
7	ДГ "Перуника"	гр. Габрово	детска градина	188
8	ДГ "Радост"	гр. Габрово	детска градина	170
9	ДГ "Слънце"	гр. Габрово	детска градина	168
10	ДГ "Явор"	гр. Габрово	детска градина	161
11	ДГ "Детелина"	гр. Дряново	детска градина	191
12	ДГ „Слънце”	гр. Севлиево	детска градина	207
13	ДГ „Пролет”	гр. Севлиево	детска градина	198
14	ДГ „Щастливо детство”	гр. Севлиево	детска градина	132
15	ДГ „Радост”	гр. Севлиево	детска градина	179
16	ДГ „Мечо Пух”	Севлиево, с.П.Славейков	детска градина	236
17	ДГ „Калина“	гр. Трявна	целодневна с яслени групи	128
18	ДГ „Светлина	гр. Трявна	целодневна	101
19	ДГ „Осми март“	Трявна, гр. Плачковци	целодневна	20

В центровете за подкрепа за личностно развитие - ЦПЛР - Астрономическа обсерватория и планетариум - АОП, ЦПЛР – Кариерно ориентиране – Габрово и ЦПЛР „Детски комплекс „Й.Йовков“ – Севлиево се предоставят дейности от обща подкрепа за личностно развитие на ученици от I до XII клас.

В област Габрово има 2 средищни детски градини и 12 средищни училища, които осигуряват обучение, транспорт и хранене на ученици от населени места, в които няма образователна институция, както следва:

✓ **детски градини:**

1. ДГ „Детелина” – град Дряново, община Дряново;
2. ДГ „Мечо Пух” – село Петко Славейков, община Севлиево с 4 бази с изнесено обучение, части от ДГ „Мечо Пух”, село Петко Славейков, община Севлиево, както следва:

- 2.1. База с изнесено обучение село Батошево, община Севлиево;
- 2.2. База с изнесено обучение село Градница, община Севлиево;
- 2.3. База с изнесено обучение село Душево, община Севлиево;
- 2.4. База с изнесено обучение село Крамолин, община Севлиево.

✓ **училища:**

1. ОУ „Христо Ботев” – град Габрово, община Габрово;
2. ОУ „Отец Паисий” – град Габрово, община Габрово;
3. СУ „Райчо Каролев” – град Габрово, община Габрово;
4. СУ „Максим Райкович” – град Дряново, община Дряново;
5. ОУ „Св. св. Кирил и Методий” – село Градница, община Севлиево;
6. ОУ „Св.Св. Кирил и Методий“ – село Душево, община Севлиево;

7. ОУ „Свето солунски братя“ – село Крамолин, община Севлиево;
8. ОУ „Св.Св. Кирил и Методий“ – село Петко Славейков, община Севлиево;
9. ОУ „Васил Левски“ – село Шумата, община Севлиево;
10. ОУ „Христо Ботев“ – град Севлиево, община Севлиево ;
11. ОУ „Стефан Пешев“ – град Севлиево, община Севлиево;
12. СУ „Васил Левски“ – град Севлиево, община Севлиево.

За учебната 2022-2023 година в област Габрово има 1 защитена детска градина с 4 бази и 3 училища, както следва:

✓ **детски градини:**

ДГ „Мечо Пух“ – село Петко Славейков, община Севлиево с четири бази с изнесено обучение, части от ДГ „Мечо Пух“, село Петко Славейков, община Севлиево както следва:

1. База с изнесено обучение село Батошево, община Севлиево;
2. База с изнесено обучение село Градница, община Севлиево;
3. База с изнесено обучение село Добромирка, община Севлиево;
4. База с изнесено обучение село Крамолин, община Севлиево.

✓ **училища:**

1. ОУ „Христо Ботев“ – село Добромирка, община Севлиево;
2. ОУ „Свети Солунски братя“ – село Крамолин, община Севлиево;
3. ОУ „Васил Левски“ – село Шумата, община Севлиево.

През учебната 2022-2023 година десет училища са със статут на иновативно училище, като броят им от предходната стратегия е нарастнал с 3. Разпределението им по общини е както следва:

- В община Габрово пет училища са иновативни – ОУ „Неофит Рилски“, Основно училище „Христо Ботев“, Природоматематическа гимназия „Акад. Иван Гюзелев“, Средно училище „Райчо Каролев“ и ПТГ „Д-р Никола Василиади“. Чрез участие по националните програми на Министерството на образованието и науката в училищата са създадени атрактивно обзаведени помещения за дейности по интереси, специализирано оборудване на учебни кабинети и лаборатории за лабораторна и експериментална работа по природни науки, в съответствие с развиващите се съвременни нови технологии, стимулиращи личностното развитие на учениците. В три от тях - ОУ „Неофит Рилски“, Природоматематическа гимназия „Акад. Иван Гюзелев“ и ПТГ „Д-р Никола Василиади“, е изградена и съвременна STEM образователна среда, която е в подкрепа на иновативните проекти.
- В Община Севлиево функционират три иновативни училища – СУ „Васил Левски“, ОУ „Стефан Пешев“ и ОУ „Св.Св. Кирил и Методий“ – с. Петко Славейков.
- В Община Трявна иновативни са две училища - НГПИ "Тревненска школа" и СУ „Петко Рачев Славейков“.

В училищните проекти са заложили следните елементи на иновативния процес:

- иновативни елементи по отношение на организацията и/или съдържанието на обучението;
- организиране по нов/усъвършенстван начин управлението, обучението и образователната среда;
- използване на нови методи на преподаване;
- разработване по нов начин на учебно съдържание, учебни планове и учебни програми.

- участие в педагогически форуми, свързани с обмен на опита от въведените иновации с други училища по НП „Иновации в действие на МОН.

2. Кариерно ориентиране

В периода на изпълнение на предходната стратегия 2021- 2022 г. са проведени разнообразни дейности по кариерно ориентиране. Различни институции, НПО, фирми и т.н. са участвали в планирането и изпълнението, но в сравнение с предходния период се наблюдава лек спад в обема на дейностите, което може да бъде отдадено на въведените ограничения за работа в условията на пандемия от КОВИД и най-вече на забраната да се реализират дейности с участието на смесени групи (деца от различни класове и училища).

Дейностите по кариерно ориентиране в училищното образование са разписани в „Програмата за кариерно ориентиране на ниво училище“, разработена от МОН, в която са описани обема, качеството и методологията на провеждане на кариерното ориентиране във всички видове училища и образователни етапи. Методиката е една и важи за всички области на страната, като целта и е да предостави система и единен стандарт за прилагане на дейности по КО в училищното образование.

Институцията, която реализира „Програмата“ в училищата на територията на област Габрово е ЦПЛР „Кариерно ориентиране- Габрово“ (ЦПЛР- КО.) Той е приемник на Център за кариерно ориентиране – Габрово, създаден през м. октомври 2012 г. и е натрупал вече десет години опит в работа с учениците. Центърът е институция в системата на предучилищното и училищно образование и по смисъла на чл.180 от Закона за предучилищното и училищно образование е за кариерно ориентиране в училищното образование и включва взаимнодопълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия, и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда. Целева група на Центъра са учениците от всички образователни степени от училищата на област Габрово и техните родители/ настойници. Темите за работа с учениците са разнообразни и обхващат области като себепознание, познание за пазара на труда, формиране и развитие на умения за планиране и управление на кариерата, вземане на решение, целеполагане и т.н. Центърът осигурява и методическа подкрепа на педагогическите екипи за осъществяване на дейностите по кариерно ориентиране в училище.

В Приложение №5 към Наредба 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, което определя рамковите изисквания при организиране на часа на класа са добавени по една тема за IV, VII и X клас. Това се определя от специалистите като крайно недостатъчно и далеч по-малко от предвидените в „Програма за кариерно ориентиране на ниво училище“ 4 задължителни и 4 препоръчителни теми за работа във всеки клас. Тенденцията е такава, че много класни ръководители желаят да включат учениците си в дейности по кариерно ориентиране, извън предвидените по задължителния план.

В началото на учебната година ЦПЛР- КО изпраща предложение до директорите на училища да предвидят, по възможност поне две теми за работа с учениците в час на клас, една за първия и една за втория учебен срок. Дава се свобода на избора на теми за работа, както и за методите на провеждане. Тъй като задължителните теми са само в IV, VII и X клас, а в нормативната уредба не е посочено изрично, кой, кога и как да проведе тези дейности, всяко училище само решава какъв обем дейности ще заложи в годишния си учебния план.

Във всички общини на Област Габрово се провеждат индивидуални или групови консултации за кариерно ориентиране с желаещите ученици. През време на пандемията

общият брой обхванати ученици е намалял. Това се дължи на ограниченията за работа, намалелите заявки от страна на училищата и обучението в ОПЕС. Една част от консултациите се правят в електронна среда, но като цяло този метод на работа е по-неефективен в сравнение с прекия контакт.

Приоритетно се работи с учениците в 6-7 и 11-12 клас, тъй като на тях им предстои преход в по-горна образователна степен или реализация на пазара на труда, но дейностите по КО са много добре застъпени и в останалите образователни етапи.

В училищата, в които има назначени училищни психолози и/или педагогическите съветници също се провеждат консултации за подобряване на мотивацията за учене и продължаване на образованието, което е част от кариерното развитие на младежите.

През периода 2021-2022г. са провеждани родителски срещи по инициатива на ЦПЛР- КО, които са насочени към разясняване на реда и условията за прием в осми клас, както и към работа с родителите за оказване на помощ и подкрепа на учениците в процеса на вземане на решение за продължаване на образованието в осми клас. През периода са провеждани такива срещи в три от четирите общини на област Габрово. Срещите са били в присъствена форма или в онлайн среда, според предпочитанията на училищата и родителите и в съответствие с въведените ограничения за събиране на хора. Съдържанието на информацията, предоставена на родителите е съобразена с резултатите от анкетно проучване сред родители на седмокласници, за готовността им да оказват помощ и подкрепа в процеса на вземане на решение за продължаване на образованието в осми клас.

В рамките на **Националната образователна кампания „Моето първо работно място”** в област Габрово ежегодно се провеждат обучения на завършващите 12-ти клас ученици в часа на класа в рамките на 10 учебни часа по 9 теми, свързани с постъпването им на работа, работното време, почивки и отпуски, прекратяване на трудовите договори, здравословните и безопасни условия на труд и т.н. Обученията се провеждат от предварително обучени по темите класни ръководители и от преподаватели от КНСБ. Включени са обучители от екипа на Регионалния съвет на КНСБ и председатели на синдикални организации на КНСБ, които представят професията, която упражняват в предприятието или учреждението. Националната образователна кампания за ученици „Моето първо работно място” се реализира от 2012 г. от Конфедерация на независимите синдикати в България и Синдиката на българските учители в партньорство с Министерство на образованието и науката. Целта на кампанията е да се улесни прехода от училище към пазара на труда на зрелостниците и да се подпомогне кариерното им развитие, като се информират за правата и задълженията им на работното място.

Извън дейностите, провеждани от ЦПЛР КО Габрово, в повечето училища се провеждат допълнителни дейности, имащи пряка връзка с професионалното ориентиране на учениците. Съвместно с различни институции като полиция, пожарна, болници, администрации, библиотеки, музеи и др., основните училища организират в часовете на класа посещения на различни специалисти, които да представят своите професии. Професионалните гимназии традиционно участват в състезания по професиите и организират посещения на по-малките ученици и производствени практики на по-големите във фирмите партньори на училището. Клубовете по интереси също способстват професионалното изграждане на учениците. Участието в тях допринася за придобиване на умения за комуникация, работа в екип, увереност и информираност по темите, свързани с кариерата, осъзнаване ролята и значението на училището и ученето през целия живот за бъдещето на младите хора. Във всички училища, които имат ученици в 12 клас, се организират срещи и с представители на различни висши учебни заведения, представляващи интерес за абитуриентите.

В ПТГ „Д-р Никола Василиади“ и ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ продължават да съществуват **Клубовете „Кариера“**, които се използват като пространство в което се провеждат дейности по кариерно ориентиране и други дейности за подкрепа на личностното развитие. Провеждат се и срещи с работодатели, както и с представители на различни висши учебни заведения, които желаят да представят приема си пред бъдещите студенти.

През 2022 г., както и през 2023 г. в ОУ „Неофит Рилски“ е създаден клуб **„Кариерно ориентиране- Стъпки към успеха“**, който е с различен замисъл от този на клубовете в математическа и техническа гимназии. В него са включени ученици от седмите класове. Дейността на клуба е насочена към провеждане на по-голям обем дейности по кариерно ориентиране, отново насочени към формиране на информиран и осъзнат избор на образование при кандидатстването в осми клас. Всеки ученик преминава индивидуално консултиране и серия от обучения на различна тематика. Учениците посещават на място и се запознават с възможностите за обучение във всички средни училища и гимназии в града. Друга част от дейностите е свързана със запознаване на учениците с различни професии на реални работни места чрез посещения във фирми и институции. Провеждат се разговори за откриване на такива клубове и през периода на действие на новата стратегия.

През време на летните занимания на учениците през 2022 г., Община Габрово, МКБППМН и ЦПЛР КО- Габрово, организираха посещение на ученици на реални работни места в няколко фирми и институции от региона.

Технически университет - Габрово ежегодно провежда състезанието за средношколци "Мога и зная как", което е национално и се организира от Министерство на образованието и науката. Регионалният кръг на състезанието се провежда в ТУ- Габрово и има статут на приеман изпит. Състезанието е в професионални направления – „Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника“ и „Компютърни науки“ /Системно програмиране/. Университетският кариерен център при ТУ- Габрово е създаден с Решение на Академичния съвет на ТУ – Габрово с Протокол №1/04.10.2005 г. и по инициатива на Проект “Пазар на труда” на Американската агенция за международно развитие и Job Tiger.

Основните дейности на УКИЦ са насочени към: организиране на фирмени представяния и семинари; подпомагане процеса на подбор на студенти за стажантски позиции и работни места; подготовка на студентите за кандидатстване за стаж и работа; връзка между бизнеса, академичните среди и студентите; информация за търсенето и реализацията студентите от ТУ – Габрово; подпомагане на студентите и младите специалисти да осъществят ефективна връзка с пазара на труда.

За да подпомогне осъществяването на връзка между завършващите университета студенти и бъдещите техни работодатели, УКИЦ организира презентации на фирми пред студенти в Технически университет - Габрово; презентации на фирми на тяхна територия и запознаване на студентите с дейността им; предоставя информация за свободни работни позиции по различни канали, както и за възможности за провеждане на стажове. При сътрудничеството на ЦПЛР „Кариерно ориентиране- Габрово“ и УКИЦ при ТУ- Габрово се осигурява приемственост между кариерното ориентиране в училищното и висшето образование.

От 2017 година УКИЦ е част от събитията “Дни на кариерата” и “Дни на кариерата: ИТ, Комуникации и Аутсорсинг”, организирани от най-голямата компания за комплексни HR услуги в България JobTiger. Тези форуми вече са традиционни за града и бяха проведени през 2021 и 2022 г. По същество това е среща с работодатели от различни икономически сектори. Въпреки че инициативата е насочена към студентите, УКИЦ и ЦПЛР „Кариерно ориентиране - Габрово“ организират посещение на ученици от 12 клас от средните училища в гр. Габрово. На тези форуми, учениците имат възможност да се срещат и разговарят лице в лице с представители на фирмите-

участници. Отзивите са положителни. И учениците, и фирмите смятат, че събитието е полезно за тях. През периода на стратегия 2023-24 г. провеждането на тези форуми ще продължи, а двата кариерни центъра ще продължат да организират ученици за участие в тях.

Габровска търговско-промишлена палата е една от активните организации, осъществяваща проекти, свързани с кариерното ориентиране и професионално развитие на ученици и студенти. Три от проектите, които се изпълняваха през периода на стратегията 2021-202 са в партньорство с университета в Бохум, Германия. Проектът „Job Developer“ бе насочен от една страна към откриване на млади таланти в областта на предприемачеството, а от друга към обучение на съветници, които да откриват, развиват и подпомагат предприемаческите заложи у учениците и младежите. Проект CAREER 4.0 е свързан с изграждането на електронна обучителна платформа с гъвкави методи на обучение, обучение по предприемачество и личностно развитие. Проект „Учебни фабрики“ е свързан с изграждане на работещи производствени мощности в университетите, които да бъдат менажирани от студенти. В периода, Габровска търговско-промишлена палата и ЦПЛР „Кариерно ориентиране- Габрово“ предоставяха безплатни консултации за граждани през летните месеци в офиса на ГТПП.

Проведен бе и „Летен лагер по предприемачество - Предприемачът като откривател“- юли 2022 г. в АИР Боженци в партньорство между Европейски информационен център „Европа директно – Габрово“, Областен информационен център – Габрово и Фондация Бауерзакс. Лагерът дава разбиране за основните икономически принципи, европейските ценности, светът на пазарната икономика и ролята на предприемача. Участниците в него развиват предприемачески мироглед, креативно мислене, увереност в собствените сили, умения да формират поглед за света, като място изпълнено с възможности.

В периода на изпълнение на Стратегия 2023-24 г. ГТПП ще продължи да изпълнява проекти в партньорство с университета в Бохум, Германия. Това са **Проект „Учебни фабрики“** и новия **Проект CAREER INTELLIGENCE**, който надгражда постигнатото по Проект CAREER 4.0.

Една от активните неправителствени организации реализиращи дейности свързани с личностното развитие на младежите в областта е сдружение „Социален диалог 2001“, което реализира през 2022 г. проект към Програма Младежки дейности на община Габрово - "Презареждане - Активни и себе уверени". Дейностите бяха свързани с обучения и инициативи за личностно и кариерно развитие. Бяха обхванати са 22 младежи от с. Яворец.

Много от средните училища и гимназии реализират проекти, свързани с професионалното ориентиране и развитие на учениците финансирани със средства от европейски проекти и национални програми, в които учениците могат да изградят и развият различни знания, умения и компетентности, не само професионални, но и личностни, които да ги подпомогнат в тяхното кариерно развитие.

В периода 08.2021 г. – 08.2023 г. СУ „Петко Р. Славейков“ – Трявна работи по проект BG05M2OP001-3.025-0002-C01 „Единни в многообразието си", финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020, Мярка 1 „Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони в общините Дряново и Трявна” от Стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ „Дряново- Трявна – в сърцето на Балкана“. Като част от дейност 1 функционира клуб „Мечти и кариера“ - насочен към 2 типа ученици от гимназиален етап – тези, които се колебаят в избора за бъдещата си професия и тези, които вече имат ясни цели за бъдещето. Подходът включва учениците да се учат един от друг и взаимно да черпят от мотивацията си и потенциала си. Темите ще помогнат за правилното разбиране на понятия като „мечти“ „желания“ и „цели“ за бъдещето. Подходът включва рефлексия за силните страни и положителните личностни качества,

както и теми, свързани с планирането на бъдещата кариера и професионално развитие, създаването на печеливши документи за кандидатстване за работа (CV, мотивационно писмо, портфолио) и правилно поведение по време на интервю.

През учебната 2021/2022 г. в ПМГ „Акад Иван Гюзелев“ е реализиран проект на МОН – НП „Бизнесът преподава“, модул „Бизнесът в училище“. Основни цели са формирането на знания и умения у учениците в областта на финансовата грамотност и предприемачеството, както и мотивацията им за обучение в професии и профили в областта на предприемачеството и STEM компетентностите. Така учениците имаха реалната възможност и се запознаха с практическата приложимост на технологиите по общообразователните и профилиращи учебни предмети. През 2022 г. представители на различни фирми запознаха учениците с новостите в технологичния сектор и провеждаха кратки обучения. Провеодоха се и семинари с ученици по актуални теми в съответствие с утвърдените училищни програми. През 2021/2022 г., в училището се сформираха клубове по интереси в следните области: технологии, математика, природни науки, спорт, изкуства и култура. Дейностите в клубовете са насочени към овладяване на ключови интереси и компетентности в съответната област. През учебната 2021/2022 г. приключи изпълнението на иновативен проект „Училище за емоционална, дигитална и социална грамотност“. През учебната 2022/2023 г. стартира новият четири годишен иновативен проект „Модел за активно учене, развитие дигитални компетентности и училищно лидерство“. В иновативните часове учениците натрупват знания и компетенции в областта на ИТ технологиите и прилагането им. Така практически учениците разбират: Какво прави един разработчик в областта на ИТ технологиите? Кой е ИТ специалист? Просто програмист или още нещо е ИТ специалистът? Какво трябва да знае и да умее, какви са плюсовете и минусите, какви са ИТ специалистите?

През периода на стратегия 2021-22 г, ПГИ „Рачо Стоянов“- Дряново реализира Проект "Професионалното образование - традиция и нови възможности" по ОП "Наука и образование за интелигентен разтеж". По проекта са създадени отделни клубове, в които работят учениците. Освен дейности с ученици са развивани и такива с родителите. В дейностите е привлечена и фондация - партньор. През 2023 г. гимназията продължава работа по два проекта на Министерство на образованието и науката: "Ученически практики - фаза 2" и "Подкрепа за дуалната система на обучение", които са пряко свързани с развитието на професионални умения и компетенции, ключ към кариерното израстване на учениците.

ИЗВОДИ:

- ✓ В област Габрово е изградена добра мрежа от учебни заведения, покриваща нуждите от образование и личностно развитие на деца и ученици от предучилищна и училищна възраст. Най-голям е броят на училищата в областния център – Габрово, където е съсредоточен и най-голям процент от учениците в областта. През последната година не е оптимизирана училищната мрежа. В област Габрово има 2 средищни детски градини и 12 средищни училища, които осигуряват обучение, транспорт и хранене на ученици от населени места, в които няма образователна институция, както и 1 защитена детска градина с 4 бази и 3 училища.
- ✓ Увеличен е броят на училищата със статут на иновативни в област Габрово, като през учебната 2022-2023г. те са 10 иновативни училища.
- ✓ В 7 училища е изградена интегрирана учебна среда от ново поколение - STEM среда, която да поощри и подкрепи образователните иновации в обучението и преподаването в сферата на STEM, креативността и изследванията, както и

подпомогане въвеждането на нови методи на преподаване, повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти и създаване на ново учебно съдържание в посока интегриране на предметните области от STEM. Освен в училищата дигитализация е стартирана и в детските градини. Много от тях вече са оборудани и в групите работят с интерактивни дъски и компютърна техника.

- ✓ През 2022 г. в област Габрово са реализирани инициативи за създаване на достъпна физическа и архитектурна среда в образователните институции - изградени са рампи за достъп за хора в неравностойно положение и ново оборудване на специализирани кабинети - ресурсен кабинет, за психологическа и логопедична подкрепа.
- ✓ Във връзка с обучението от разстояние през 2020-2022 година интензивно се активира използването на информационните и комуникационни средства, което извежда дигиталните компетентности, както на учениците, така и на участниците в процеса на образование и подкрепа за личностно развитие, на ново ниво. С нарастването дела на STEM профили и специалности в габровските средни училища се обновява и материално-техническата база чрез изграждане или планиране на нови кабинети, оборудвани с високотехнологични системи и софтуери, които създават облик на нова образователна среда за развитие на младите хора.
- ✓ Постигнати са значителни успехи по отношение обхвата и задържането на децата и учениците в образователната система. Делът на децата и учениците в област Габрово, необхванати в образователната система е един от най-ниските в страната. Само по себе си задържането на децата в училище е предпоставка за личностно развитие.
- ✓ Обвързването на финансирането на училищата с броя на децата, без да се оценява качеството и ефективността на учебния процес са също предпоставка за дефицити в личностното развитие на всички деца и подрастващи.
- ✓ Много от институциите, работещи с деца и младежи осъзнават важността на кариерното ориентиране в училищното образование. Във всички общини на област Габрово се провеждат дейности по кариерно ориентиране в училище и се осъществяват проекти, насочени към личностното и професионално развитие на учащите се.
- ✓ Броят на задължителните часове за кариерно ориентиране в училище остава нисък. Бизнесът демонстрира желание за съвместни дейности по кариерно ориентиране.
- ✓ В съответствие с потребностите от кадри за местния бизнес, в област Габрово расте броят на предлаганите професионални паралелки с дуална форма на обучение в професионалните гимназии. Делът на професионалното образование е по-голям спрямо профилираното образование в област Габрово.

IV. ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ ИМАЩИ ОТНОШЕНИЕ КЪМ ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА, ПОДРАСТВАЩИТЕ И МЛАДЕЖИТЕ В УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

1. Доставчици на социални услуги в общините

Доставчици на социални услуги в общините

- **Дневен център за деца и младежи с увреждания, гр. Габрово**

Дневен център за деца и младежи с увреждания представлява социална услуга в общността, която предоставя целодневна, полудневна или почасова грижа, в

зависимост от индивидуалните потребности на потребителите. Услугите на центъра се ползват от деца от община Габрово с различни видове увреждания – двигателни, зрителни, ментални и множествени. Капацитетът на услугата е 40 места, като към месец декември 2022 г. услугата са ползвали 57 деца и младежи.

- **Дневен център за деца и/или младежи с увреждания, гр. Габрово, кв. Велчевци**

Дневният център обслужва деца на възраст до 18 г. с различни видове увреждания. Капацитетът на услугата е 20 места, но за месец декември 2022 г. услугите на Центъра са ползвали 31 потребители почасово. С децата и техните семейства работят специалисти логопед, психолог, педагог, рехабилитатори, социален работник и детегледачки. В Центъра са създадени условия за корекционно - компенсаторна работа с децата, придобиване на полезни навици, подобряване на физическото, интелектуалното и емоционално състояние на потребителите.

- **Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания, гр. Дряново**

Услугата е предназначена за деца, младежи и пълнолетни лица с различни видове увреждания. Капацитетът на услугата е 50 места. През месец декември 2022 г. услугата са ползвали 42 потребители. Потребителите посещават услугата целодневно, полудневно или почасово по определен график. В услугата се предлагат различни занимания на посетителите като: готварство, изработват се мартеници, коледни украси, учат се на свщолееене, градинарство, пчеларство и др.

- **Дневен център за деца и младежи с увреждания, гр. Севлиево**

Социалната услуга предлага целодневна грижа за деца и младежи с увреждания. Капацитетът на услугата е 24 места. През месец декември 2022 г. услугата са ползвали 14 потребители. С децата се провеждат ежедневни занимания: развитие на комуникативни умения, обучение в умения за самостоятелност и независим живот, оказване на психологическа подкрепа, развитие на социални умения, психомоторно възстановяване, педагогическа дейност, рехабилитация и лечебна физкултура, трудотерапия, работа с родителите и семействата на децата и младежите, музикотерапия, арттерапия, свободни дейности.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция за деца от аутистичния спектър, гр. Габрово**

Потребители на социалната услуга са деца с проблеми от аутистичния спектър. Капацитетът на услугата е 20 места, като за месец декември 2022 г. услугата са ползвали 32 деца. В Центъра работата с децата е почасова, като посещенията при специалистите се извършват по предварително изготвен график. Насоката за работа с всяко дете е индивидуална, в зависимост от конкретните потребности. С децата работят психолози, логопед, педагог.

- **Център за социална рехабилитация и интеграция, гр. Трявна**

Център за социална рехабилитация и интеграция предлага комплекс от социални услуги на хора с увреждания и деца в риск, свързани с предоставянето на рехабилитационни услуги, психологични консултации, социално консултиране, трудотерапия, логопедична услуга, педагогическа и образователна подкрепа. Предоставяните социални услуги са почасови. Капацитетът на услугата е 40 места, като за декември 2022 г. са обслужени 66 потребители (общо деца и възрастни).

- **Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания, гр. Габрово**

Социалната услуга е предназначена за деца без увреждания, за които до момента на настаняването им в Центъра няма възможност за отглеждане в биологичното им семейство, семейство на близки и роднини, приемно семейство. Капацитетът на услугата е 5 места, като към месец декември 2022 г. са заети 5 места. Целта на развитието на социалната услуга е да допринесе за подобряване качеството на живот на децата и младежите в общината, като условие за свободното им и пълноценно личностно развитие.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания, гр. Габрово – кв. Трендафил и кв. Борово (2 Центъра)**

Потребители на услугите са деца и младежи с различни видове увреждания. Двата Центъра са социални услуги от резидентен тип, които се предоставят на деца и младежи с увреждания, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство. Капацитетът на всеки Център е 14 места. Към месец декември 2022 г. има настанени 13 деца в центъра в кв. Трендафил и 14 деца в центъра в кв. Борово. Осигурена е възможност децата и младежите да ползват социални услуги в общността и да посещават училище, в зависимост от конкретните им нужди и потребности.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи - кв. Велчевци**

Потребители на услугата са деца и младежи с различни видове увреждания с потребност от постоянни медицински грижи. Центърът е с капацитет от 8 места. Към декември 2022 г. в центъра са настанени 8 деца с тежки множествени увреждания, нуждаещи се от постоянни медицински грижи и е осигурена 24-часова непрекъсната грижа от медицински специалисти. Услугата се предоставя в координация с останалите услуги, предоставяни в общността, за ранна интервенция, рехабилитация и дневна грижа, в които на всяко дете и младеж, според индивидуалните потребности, се предоставят специализирани медицински, педагогически и социални грижи. Децата са включени в дейността на Центъра за специална образователна подкрепа – Габрово.

- **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания, гр. Севлиево**

Центърът предоставя услуги в среда близка до семейната на деца и младежи с увреждания. Капацитетът на услугата е 12 места и 2 места за спешен прием. Потребителите на услугата към декември 2022 г. са 14.

- **Център за настаняване от семеен тип на деца и младежи без увреждания, гр. Севлиево**

Центърът е предназначен за деца и младежи без увреждания, лишени от родителска грижа и е с капацитет 12 места. Към месец декември 2022 г. ползващи услугата са 10 деца и младежи. В центъра е създадена среда близка до семейната, в която децата получават индивидуална грижа, подкрепа за личностно развитие и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот.

- **Център за обществена подкрепа ИМКА, гр. Габрово**

Услугите в Центъра за обществена подкрепа са насочени към деца и младежи в риск, от общността, деца с отклоняващо се поведение, деца с обучителни и затруднения, деца с говорни дефицити, както и деца жертви/свидетели на насилие, деца в риск от отпадане от училище, деца настанени в приемни семейства, деца настанени при близки и роднини и др. Центърът предлага и услуги насочени към родители и към различни специалисти работещи с деца: (възпитатели, педагози, социални работници, психолози) и др. специалисти, работещи с деца в риск в общността. Капацитетът на услугата е 25 места, като за месец декември 2022 г. услугите на центъра са ползвали 26 човека (23 направления и 2 договора с доброволни клиенти). Клиентите им са общо 58 човека, включващи деца и близки, с които работят.

- **Център за обществена подкрепа, гр. Габрово**

Центърът за обществена подкрепа предоставя услуги за деца и семейства, с цел предотвратяване на изоставянето на деца в специализирани институции, превенция и корекция на рисково поведение, превенция от отпадане от училище, превенция на насилието, консултиране и подкрепа на деца и семейства в риск, оценяване, обучение и подкрепа на приемни родители и осиновители и др. Капацитетът е 50 места, като за месец декември 2022 г. услугите на центъра са ползвали 69 потребители, а за периода са преминали 159 потребители на социални услуги (в това число - родители, настойници, приемни родители, свободни консултации).

- **Център за обществена подкрепа, гр. Дряново**

Ползватели на услугата са: деца в риск и техните семейства, семейства, които не могат да се справят с проблемите и търсят професионална подкрепа за отглеждане и възпитание на детето, деца и младежи, застрашени от отпадане от училище, деца от общността, с които се работи по превенция на рисковото поведение. Капацитетът на ЦОП е 25 места, за декември 2022 г. услугите са ползвали 35 потребители.

- **Център за обществена подкрепа, гр. Севлиево**

ЦОП предоставя социалната услуга за деца и семейства в риск, целяща превенция на изоставянето, на насилието и отпадане от училище; деинституционализация и реинтеграция на деца; обучение в умения на самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции; консултиране и подкрепа на семейства в риск; оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители; консултиране и подкрепа на деца с противообществени прояви. Капацитетът е 40 места, като за месец декември 2022 г. услугите на центъра са ползвали 46 човека (общия брой преминалите през месеца по направления е 46).

- **Център за обществена подкрепа, гр. Трявна**

Център за обществена подкрепа управляван от сдружение SOS Детски селища България е с капацитет от 25 места. За месец декември 2022 г. през социалната услуга са преминали 46 потребители на социални услуги (в това число - родители, настойници, приемни родители, свободни консултации, доброволци, бежанци). Центърът за обществена подкрепа предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства, които са насочени към превенция на насилието и асоциалното поведение, превенция на отпадане от училище, закрила на деца, жертви на малтретиране, насилие и negliжиране, консултиране и подкрепа на деца с отклоняващо се поведение, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция – подкрепа при напускане на социални услуги от резидентен тип.

- **„Комплекс за социално-здравни услуги за деца и семейства“ в община Габрово и Общностен център за социални, здравни, образователни услуги за деца от 0 до 7-годишна възраст и техните родители в Община Севлиево**

И двете услуги предоставят здравно-социални услуги за ранно детско развитие в подкрепа на семейства с деца от 0 до 7 години, включително с увреждания, на деца от 0 до 7 години в риск и техните семейства и на деца и възрастни в риск. Услугите, които се предоставят в комплекса и в центъра включват: Ранна интервенция на уврежданията; Предоставяне на психологическа подкрепа и консултиране на бъдещи и настоящи родители за формиране и развитие на родителски умения; Подкрепа за осигуряване на здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията; Индивидуална педагогическа подкрепа на деца с увреждания; Допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищна готовност за равен старт в училище.

2. Доставчици на услуги за свободното време на децата и учениците

В тази категория попадат читалища, клубове, музеи, библиотеки, художествени галерии, неправителствени организации и други, в чиито приоритети са подкрепа на детското и младежко развитие извън училище, които насърчават неформалното и гражданското образование на подрастващите.

Читалищата на територията на Област Габрово се явяват един от основните доставчици на услуги в подкрепа личностното развитие на децата и учениците през свободното им време. Към тях са сформирани множество клубове, кръжоци, школи, формации и състави, които развиват допълнителни образователни дейности и насърчават любителското творчество сред подрастващите. В област Габрово има 94 читалища с над 290 клуба за занимания на деца и ученици, разпределени по общини както следва:

- Габрово – 46 читалища, над 130 клуба
- Дряново – 13 читалища, над 60 клуба
- Севлиево – 28 читалища, над 90 клуба
- Трявна – 7 читалища (от тях 5 работещи), над 10 клуба

Действащите читалища осигуряват възможност на децата и младите хора да развиват своите интереси, способности и талант в сферата на народни песни и танци, модерни танци, театрално изкуство, изобразително изкуство, приложни изкуства и др. Те работят в посока развитие и обогатяване на културния живот в общината, чрез съхраняване на традициите и възпитаване и утвърждаване на националното самосъзнание и културна идентичност. Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки. Те осигуряват достъп до информация и разширяват възможностите за самостоятелно развитие на младите хора.

Разнообразни дейности за децата и учениците се предлагат в **Регионалния исторически музей, Художествената галерия „Христо Цокев“, Интерактивния музей, Дом на хумора и сатирата, библиотека „Априлов - Палаузов“** и читалищните библиотеки. Същевременно спортните клубове, предоставят възможност за активно занимание със спорт – волейбол, футбол, баскетбол, бокс, вдигане на тежести, плуване, бадминтон, карате, колоездене, таекуон-до и др.

Регионалната библиотека „Априлов - Палаузов“ - Габрово провежда събития, обучения и инициативи, като по-голямата част от тях са естествено свързани с популяризиране на книгата и четенето като най-ефективните „лостове“ на човешкия прогрес. В библиотеката съществува Обучителен и интернет център на съвременно ниво, който се използва като база за обучения от различен характер.

В община Габрово функционира **Център за подкрепа за личностно развитие – Астрономическа обсерватория и планетариум (ЦПЛР-АОП)**, <http://planetarium-gb.eu/>, като просветна, културна и изследователска институция, тясно свързана с работата на училищата, естествено вписваща се в структурата на града и района на централна България. Осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от 5 до 18-годишна възраст в общината. Центърът осъществява дейности за популяризиране на астрономията и природните науки, масови прояви и публични изяви, които подпомагат обучителния процес.

Заниманията се провеждат в постоянни и временно действащи групи през учебната година и ваканциите и са насочени към надграждане на знанията в областта на природните науки, екологията и опазването на околната среда. Развиват се интереси и се създават условия за откриване на деца и ученици с изяви дарби. Организиран се и участия в провеждане на общински, областни, национални и международни олимпиади, конференции, семинари, проекти и др.

Астрономическа обсерватория и планетариум се посещава годишно от около 10 000 човека.

На територията на община Габрово функционират няколко организации, чиято дейност е насочена към развитие на доброволчеството сред децата и учениците – Център за работа с доброволци към Община Габрово, Младежки съвет по наркотични вещества към Община Габрово, Център за работа с доброволци към ИМКА Габрово, Клуб на доброволците към Регионална библиотека – Габрово.

ДФА “Габровче” е създаден през 1975 година по инициатива на кметството на град Габрово с цел да издирва, изучава и съхранява музикално – танцовия фолклор на България и да го популяризира сред подрастващите поколения. Концертният състав включва оркестър от народни инструменти, народен хор, детска и младежка танцови формации.

На територията на община Севлиево функционира Детски комплекс „Йовко Йовков“, който съгласно промените в ЗПУО се преобразува в Център за подкрепа за личностно развитие. ЦПЛР-ДК „Й. Йовков“ осъществява общинската политика за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от 6 до 18-годишна възраст в община Севлиево, като организира и провежда дейности за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата им в национални и международни конкурси и фестивали. Организационно-педагогическите форми на Детски комплекс „Йовко Йовков“ обхващат ежегодно над 400 деца и ученици от общината. Цялостната дейност към 01.01.2023 г. е организирана в две области:

- „Наука и технологии“ – 5 групи с включени 117 деца и ученици;
- „Изкуства“ – 19 групи по изобразително изкуство, музикално изкуство, театрално изкуство, танцово изкуство, с включени 296 деца и ученици.

През ваканциите ЦПЛР-ДК организира и провежда целодневни летни занимания за деца от 6 до 8 години в лятна занималня „Туити“. Резултатите от дейностите на организационните педагогически форми се представят пред родителите и обществеността на публични изяви с регионален, национален или международен характер, вкл. и он-лайн, когато ситуацията го изисква. Наред със задължителния учебно-възпитателен процес, ЦПЛР-ДК е организатор на Национален конкурс „Златна есен-плодовете на есента“, който е включен в Националния календар на МОН за изяви по интереси и Наредба за закрила на даровити деца на Министерство на културата. ЦПЛР-ДК е организатор и на Общински фестивал на художествената самодейност „Децата-творци на красота“, както и на различни инициативи и общински мероприятия. Художествено-творческите състави присъстват в културния афиш на Общината. Учениците от школите на ЦПЛР-ДК са носители на престижни награди от национални и международни конкурси, фестивали, което е доказателство за високия

професионализъм на учителите. През 2021 и 2022 година бяха спечелени два проекта по Национални програми на МОН. Единият проект е за обзавеждане и оборудване на музикален кабинет „В света на музиката“-НП на МОН 2021, а другият проект „Децата - творци на красотата“ е предназначен за оборудване, обзавеждане на зала за танци, театър и песен, както и закупуване на сценични костюми и аксесоари за театър, танци и фолклор.

Разнообразни форми на работа с деца и ученици в община Севлиево предлагат и читалищните библиотеки, Историческият музей, Градската художествена галерия и Градската библиотека.

Градска библиотека – Севлиево е един от културните институти в града, чиято дейност е насочена към подкрепа на образованието и личностното развитие на децата и младежите. Организира инициативи, свързани с популяризиране на книгата и четенето, обучения с различен характер. Към библиотеката функционира Школа за творчество, чиято цел е да провокира любопитството на младите хора, да ги подкрепи в стремежа им да открият своите възможности и силни страни и да им помогне да ги развият.

В обособена Тийн зона се осъществяват различни събития за стимулиране общуването между децата и тийнейджърите, за развиване на здравословно себеусещане у тях. През летните ваканционни дни те имат възможност да се включат в разнообразни творчески ателиета съобразно своите интереси, да разширяват знанията и уменията си под формата на игра.

Спортната база в община Севлиево напълно отговаря на потребностите на децата и младежите. Регистрирани са 23 спортни клуба по волейбол, футбол, баскетбол, плуване, борба, бадминтон, карате, таекуон-до, моделизъм и др., които успешно развиват спортно-състезателна и тренировъчна дейност, като по този начин изграждат и затвърждават здравословния начин на живот у подрастващите. Спортните клубове, които са регистрирани на територията на община Севлиево и притежават изискуемите от Закона за физическото възпитание и спорта документи, получават финансово подпомагане на проектен принцип съгласно утвърдена от Общински съвет наредба. Индивидуално се подпомагат и изявени спортисти от гр. Севлиево.

В шест спортни клуба в община Дряново, обхващащи над 180 деца, се предоставя възможност за активно занимание със спорт на децата и младите хора – лека атлетика, ориентиране, тенис, футбол, шах и канадска борба към клуб за хора с увреждания.

На територията на община Трявна дейност развиват 9 спортни клуба (футбол, баскетбол, лека атлетика, тенис на корт, шахмат, бойни изкуства), които са субсидирани с целеви средства от бюджета на общината и дават възможност на децата и учениците да се занимават активно със спорт. Дейности се развиват и в Младежки център за художествени занаяти Попангелова къща. Община Трявна провежда и два конкурса за деца - детски видеорецитал на патриотични стихотворения „България – майка на герои“, посветен на 3-ти март, и литературен конкурс “Пролетни вълшебства” по случай 2 април – Международен ден на детската книга. Вторият конкурс е организиран съвместно с Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и Градска библиотека при НЧ “Пенчо Славейков 1871”, гр. Трявна. Отличените участници в двете прояви получават материални награди. През 2022 г. в двата конкурса участваха 33 деца.

Към Тревненска духовна околия е създадено Неделно училище „Св. Евтимий Патриарх Търновски“, в което са обхванати 10 деца. Към обичайните занимания трябва да бъдат прибавени и Великденски базар и великденски концерт, Рождественско тържество.

На територията на област Габрово работят и редица неправителствени организации. Някои от тях имат постоянни дейности насочени към децата и младежите в училищна възраст. В посока личностно развитие работят активно различни

организации с младежка насоченост: Сдружение „ИМКА” - Габрово, Сдружение „Промяната е в Теб“ – Трявна, "Младежки форум 21 век" – Севлиево, „Габрово преди и сега“, Организацията на Българския младежки червен кръст, Младежкия съвет за наркотични вещества, Фондация „Обществен дарителски фонд – Габрово“, Сдружение „Обсерватория за идеи 2Д“, Малка театрална компания, Сдружение „Индустриално Габрово“, Клуб „Смарти кидс“ и др.

- **Сдружение ИМКА-Габрово** - <https://www.ymca-gabrovo.org/>

Сдружение ИМКА-Габрово е младежка организация, която работи вече 32 години в подкрепа на развитието на младите хора, децата и семействата в Габровска област и в България, най-вече в сфери като младежки и социални дейности, доброволчество и други дейности насърчаващи на личностното развитие и израстване. Сдружението работи и за проучване на проблемите и на ресурсите на децата, младите хора и семействата в общността, предоставяне на информационни, консултантски и обучителни услуги и осъществяване на програми за свободното време, както и дейности в подкрепа на развитието на специалисти, работещи с деца и младежи, услуги в подкрепа на неформални групи и граждански организации. През годините организацията натрупа значителен опит и практика за осигуряване на непрекъсната подкрепа за подрастващи и младежи чрез активизирането им за участие чрез осъществяване на младежки проекти и инициативи, в отговор на местни предизвикателства.

През 2021 и 2022 година организацията активно работи за трансформирането на едно от помещенията в сградата, която Сдружение „ИМКА” управлява в Споделено пространство, благодарение на реализацията на проекта: ”Споделено в ИМКА”.

Сдружение „ИМКА” в качеството си на доставчик на социални услуги предоставя комплекс от общодостъпни и специализирани услуги в рамките на Център за обществена подкрепа (като информирание и консултиране, застъпничество и посредничество, обучение за развитие на умения, консултиране и терапия и обществена работа). Средногодишно в рамките на предоставяните социални услуги Сдружение „ИМКА” подкрепя повече от 80 деца и техните семейства, както и извършва други дейности по превенция сред по-широка група подрастващи и младежи в общността.

В рамките на последните 2 години (2021 и 2022г.) организацията реализира успешно 5 проекта с младежка насоченост, а именно: ”Споделено в ИМКА”, „Код: АКТИВЕН”, „Пространство за всички”, „Нашите часове”, Еко инициатива: „КОД Зелено”.

През изминалите години Сдружение ИМКА Габрово продължи да развива и надгражда капацитета на екипа си от младежки лидери (обучители, ментори и консултанти), които предоставят обучения и консултации по широк диапазон от теми, свързани с младежкото развитие, а именно: личностно развитие и развитие на базисни социални и емоционални умения, развитие на организационни компетенции – управление на времето, работа в екип, управление на доброволци, преодоляване на конфликти, набиране на средства, финансова грамотност, подготовка на младежки проекти и на еднократни доброволчески инициативи и др. В допълнение на това, благодарение на ефективното взаимодействие с международни партньорски организации обучителният екип има възможност да обучава и по теми свързани с Европейско гражданство, права на децата, детско и младежко участие, межкултурно общуване, глобално образование и образование за развитие и др. По време на акции и кампании организацията има практика да мобилизира сравнително големи групи доброволци (средногодишно около 20 доброволци). В сферата на младежкото доброволчество ИМКА-Габрово работи по стандартите на Националния Алианс за работа с Доброволци и Европейския съюз на ИМКА. Организацията поддържа и

непрекъснато обогатява разнообразна ресурсна библиотека с обучителни материали на български и английски език, по редица теми свързани личностно развитие, развитие на базисни социални и емоционални умения, както и редица други организационни умения като лидерство, работа в екип, управление на времето, финансова грамотност, подготовка и осъществяване на проекти, избор на професионална област за развитие, организационно развитие на граждански групи и организации, създаване на партньорства и работа в мрежа и др.

- **Младежки център – Габрово**

Младежкият център в община Габрово предлага комплексни услуги за младежи между 15 и 29 години, включително от уязвими групи, които да покриват високи стандарти за младежка работа и да отговарят на нуждите и желанията на младите хора. Разработени са и предстои реализиране на инициативи в пет направления - „Младежка отворена зона“, „Младежко лидерство“, „Култура, екология и творчески дейности“, „Спорт и физическа активност“ и „Здраве и благополучие. Подходът на Центъра се основава на разкриване на нови възможности за всички млади хора чрез предоставяне на дейности свързани с тяхното формално, неформално образование, личностно развитие, кариерно ориентиране, споделяне на опит и добри практики с цел равен старт спрямо този на връстниците им от цяла Европа. В работата на Академията за млади лидери се прилагат методите за неформално образование и интерактивни модели на работа. Обсъждат се начините за справяне с кризите от икономически, социален и здравен характер и процесите в Европейската зелена сделка. Предвижда се провеждане на форум, който ще акцентира върху лидерската роля на младежите в осъществяването на зеления преход и развитието на работни места за екологична трансформация.

- **Младежка зона – Севлиево**

На територията на община Севлиево функционира Младежка зона – Севлиево, територия на която Община Севлиево осъществява част от своята политика за младите хора. В Младежката зона се организират различни обучения, срещи и инициативи имащи за цел да популяризират доброволчеството, като средство за развитие на конкретни умения и навици сред младите хора и като ресурс, който е полезен не само за тях самите, но и за цялото общество. Също така и дейности свързани с инициативи за свободното време, кариерно развитие и личностното развитие. Доброволците, с които работи Младежка зона, са неговият най-ценен ресурс, защото това са хората, които планират и осъществяват всички проекти и инициативи, насочени към младежите в Севлиево. Във връзка с това младите хора участват в редица обучения и развиват своите личностни качества като лидерство, работа в екип, планиране, презентиране и организиране на различен тип събития, от среща до публична изява. Младежка зона – Севлиево работи с подрастващи на възраст от 12 до 22 години. Предстои кандидатстване с Проект: “Възможност за лидерство, личностно развитие и творческа изява на младите хора – изграждане на Младежки център-Севлиево“, по Национален план за възстановяване и устойчивост, Дейност 2, BG-RRP-1.009 - A2 ИЗГРАЖДАНЕ НА МЛАДЕЖКИ ЦЕНТРОВЕ (в градове, които не са областни). Доказателство, че в Община Севлиево се полагат изключителни грижи за младите хора на възраст от 14 до 29 години.

- **Сдружение Цветница – Трявна- <http://tsvetnitsa.bg/>**

Сдружение „Цветница“ е организация с нестопанска цел в обществена полза. От 2009 година Сдружението разработва и управлява проекти финансирани от ЕС. Основните дейности на организацията са насочени към подпомагане на рисковите групи в обществото. Сдружението предлага услуги в сферата на социалните дейности,

утвърждавайки европейските критерии и стандарти във всички сфери на обществения живот. Други дейности на организацията:

- ✓ професионално и личностно развитие на материално затруднени хора, граждани с тежко семейно положение, трайно безработни, хора в неравностойно положение чрез различни квалификации и преквалификации;
- ✓ стимулиране развитието на младежта, физическото възпитание и спорта;
- ✓ популяризиране на българската култура и история;
- ✓ оказване помощ и съдействие на творците пред институциите за правата, интересите и възможностите им за представяне;
- ✓ насърчаване активното гражданско участие в обществения живот.
- ✓ утвърждаване ролята на гражданския сектор като представител на обществени интереси, равноправен и отговорен партньор на държавата, местната власт и бизнеса.

• **Сдружение „Промяната е в теб” – Трявна, <http://cya.tryavna.eu/bg/>**

Сдружението работи активно на територията на община Трявна за личностното развитие на децата и учениците. То е създадено през 2014 г. в подкрепа на младите хора, които желаят да разширят своя кръгзор и да направят реална промяна в собствените си общества чрез използване и прилагане на това, което са научили от цял свят. Основна цел на сдружението е да създаде мост между неформалното и формалното образование, както и мост между правителствените институции, бизнеса и обществото. Организацията цели чрез използване на неформални методи и подходи да насърчава доброволчеството и неформалното образование като средство за мотивиране на младите хора да учат по-усърдно и да бъдат по-отворени към различни култури, религии, полове, националности и т.н.

Сдружението работи активно по програма „Еразъм +“ и има изградена мрежа от национални и международни контакти и утвърдени сътрудничества. Има установени добри контакти с доброволци от Испания, Италия, Франция, Румъния, Унгария. С тяхна помощ са организирани различни мероприятия за децата и младите хора в Трявна. Комуникацията с чужденци-доброволци мотивира жителите на града да учат чужди езици и научават повече за други култури. По-голяма част от дейностите на сдружението, проведени в гр. Трявна се организират с помощта на младежи - доброволци за деца, като например: летни лагери, походи, творчески работилници, спортни игри, образователни дейности, доброволчески клуб, и др.

• **Общински съвет по наркотични вещества /ОбСНВ/ към Община Габрово - <https://gabrovo.bg/bg/page/1111>**

Основна задача на ОбСНВ е осъществяване на координация, ефективно взаимодействие и сътрудничество между институциите, НПО, младежки сдружения и медии в усилията им за ограничаване на разпространението и употребата на психоактивни вещества. Съветите по наркотични вещества разработват, осигуряват и координират изпълнението на общинските програми за борба срещу злоупотребата с наркотични вещества на областно ниво.

В изпълнение на стратегическите задачи на Националната стратегия за борба с наркотиците 2020-2024 г., всички институции, ангажирани с проблемите, свързани с употребата и разпространението на психоактивни вещества сред подрастващите, следва да обединят усилията си. Представители на Общинския съвет по наркотични вещества, Регионално управление на образованието, Окръжна прокуратура, Окръжен съд, ОДМВР- Габрово, Превантивно-информационен център по зависимости и ЦПЛР „Кариерно ориентиране“ към Община Габрово изготвиха Съвместен план за работа по превенция на употребата и разпространението на наркотици сред учениците 2020 – 2024 г. Сред основните акценти в съвместния план са въвеждането на две национални

програми за универсална превенция във всички учебни заведения на територията на област Габрово – съответно в прогимназиален и гимназиален курс, реализирането на обучителни тренинги с ученици от 11 и 12 клас за последствията от шофирането след употреба на психоактивни вещества, провеждане на информационни срещи с ученици за запознаване с наказателната отговорност при производство, притежание, употреба и разпространение на наркотични вещества и др.

- **Превантивно-информационен център /ПИЦ/ към Община Габрово**
<https://prevention.gabrovo.bg/>

Превантивно – информационен център към Община Габрово реализира дейности по две национални програми за универсална превенция на употребата на наркотични вещества и шест общински програми за универсална превенция, четири от които са одобрени по реда на Наредба № 6 от 11 април 2014 г. на Министерство на здравеопазването и Министерство на образованието и науката, както следва:

- ✓ Национална програма за универсална превенция „От връстници за връстници“ – реализира се с ученици от 8 до 11 клас в ПГТ „Пенчо Семов“, Габрово
- ✓ Национална програма за универсална превенция „Кодово име: Живот“ обхваща всички ученици от 5 до 7 клас в ОУ „Неофит Рилски“, Габрово

Общински програми за универсална превенция реализирани в периода 2021 – 2022 г.:

- ✓ „Информираният избор“ - програмата е насочена към ученици от 1 до 12 клас, чрез осигуряване на достъпна за участниците информация за видовете наркотични вещества, тяхното въздействие и последиците от употребата им. Реализира се изцяло чрез интерактивни уроци в рамките на час на класа.
- ✓ „Приеми ме на село“ – програма на ПИЦ – Габрово, която е отличена с европейската наградата за превенция на наркотиците за 2018 г. на групата „Помпиду“ на Съвета на Европа за сътрудничество в борбата срещу злоупотребата и незаконния трафик на наркотици. Реализира се в продължение на девет поредни години в различни габровски села, с подкрепата на местните читалища, с участието на доброволци от цялата страна.
- ✓ „Здравейко“ - основна цел на програмата е стимулиране на здравословния начин на живот сред подрастващите, развиване на личностни и социални умения и формиране на здравна култура, която да стане основа и източник на здравословен начин на живот и предпоставка за ефективна профилактика на рисковото поведение. Програмата се реализира в три базисни модула и е насочена към ученици от 1 до 4 клас.
- ✓ „Спри! Дрога на пътя!“ – отчетена и мониторирана от екип на Национален център за обществено здраве и анализи, тази програма получи повторно разрешение за изпълнение през 2021 година. Дейностите обхващат ученици от 11 и 12 клас и се реализират в партньорство с ОДМВР – Габрово.
- ✓ „Заедно извън час“ - програмата цели развиване на личностни и социални умения в извънучилищна среда, чрез алтернативни забавления и спорт на открито, осигуряване на възможности за доброволчество, активност и креативност.
- ✓ „Лидерска програма“ – включва изпълнение на креативни дейности съвместно с доброволците в Младежкия съвет по наркотични вещества, реализиране на специализирани обучения в извънучилищна среда и младежки обмени, провеждане на обучения по подхода „връстници обучават връстници“, участие в

публични кампании и инициативи, реализирани на дейности за признаване на доброволческия труд.

През 2022 година екипът на ПИЦ разработи нова програма за превенция на рисковото поведение, развиваща емоционалната интелигентност, личните и социални умения на младите хора, както и тяхната креативност и творчески заложби, наречена „МАТИК“ – Младежко Ателие за Творчество Изкуство и Креативност. Програмата включва дейности в три модула – Арт ателие и Фото ателие (за ученици на възраст 11-13 години) и Кино работилница (за ученици на възраст 14-17 години).

Кампании за универсална превенция, които се реализират ежегодно от ПИЦ – Габрово в изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците 2020-2024

1. Кампания по повод Международен ден за борба с наркоманиите и наркотрафика – 26 юни – в община Габрово, ОБСНВ и ПИЦ организират велопоход под надслов „С колело за добро“, съвместно с КК „Янтра – Исполин“. Инициативата обединява граждани от всички възрасти, но основни участници в спортния празник са габровските младежи.

2. Кампания по повод Международния ден на психичното здраве – реализира се под формата на беседи и срещи с външни специалисти за популяризиране на рисковете за психичното здраве, вследствие на употребата на психоактивни вещества.

3. Кампания по повод Международен ден за безопасен интернет – популяризиране сред младите хора на рисковете от зависимостта към електронни игри и социални медии. През 2022 година беше проведено онлайн анкетно проучване под надслов „Ние и светът на интернет“ сред ученици от 5 до 12 клас, за установяване нагласите на младежите по отношение на интернет.

- **Младежка зона „Щайгата“** - <https://gabrovo.bg/bg/page/1336>

Младежка зона „Щайгата“ е пространство, което е достъпно за всички млади хора в община Габрово. Всеки посетител може да се възползва безплатно от:

- ✓ разнообразни настолни игри с познавателна и занимателна насоченост, развиващи въображението, креативността и логическото мислене;
- ✓ библиотека за младежи от над 100 съвременни и класически заглавия в различни тематични области – здравословно хранене, приключенска литература, романи и биографични книги, поезия, книги – игри, книги за личностно развитие и психология;
- ✓ телевизор, монитор, лаптоп с мултимедия и модерно озвучаване.

„Щайгата“ е място, в което младежите могат да обсъждат и реализират своите идеи, които са свързани с различни инициативи и дейности с обществена полза. Екипите на ПИЦ и Младежки център Габрово оказват методическа подкрепа за реализацията им и организират допълнителни обучения, арт-работилници и възможности за гражданска активност на младите габровци.

ИЗВОДИ:

- ✓ Социалните услуги в област Габрово са достатъчно като брой и вид и удовлетворяват потребностите на целевата група - деца и ученици. Социалните услуги в общността се използват като ресурс за интеграция на децата в детската градина и в училище и за спомагане адаптацията на деца в неравностойно положение или рискови социални групи.
- ✓ В социалните услуги работят мултидисциплинарни екипи от специалисти: социални работници, психолози, логопеди, здравни специалисти и др., които предоставят почасови или целодневни услуги за детето и семейството, включително и на терен – в дома им и в общността, в която живеят.

- ✓ По отношение на териториалното им разпределение те са концентрирани предимно на територията на общинските центрове и обхващат най-вече ползватели от града.
- ✓ С оглед постигане на по-добри резултати в личностното развитие е необходима по-добра координация между училището (детската градина), в което учи детето със СОП/в риск и социалните услуги, които посещава в общността. Също така е необходимо приемните родители да получават допълнителна психологическа и педагогическа помощ, която да е ориентирана именно към работата им по личностното развитие на детето.
- ✓ Посочените социални услуги извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания.
- ✓ В съществуващите социални услуги в област Габрово работят специалисти, които могат да са полезни за предлагането на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти в училищата и детските градини. Опитът на общините от управлението на тези услуги е полезен при вземането на решение за разкриване на нови институции по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.
- ✓ В област Габрово функционират добре различни неправителствени организации, детски и младежки клубове и други организации работещи с деца и младежи до 18г. Техните услуги са гъвкави, динамични и в голяма степен са съобразени с потребностите и желанията на децата и младежите, които са преките им ползватели. За съжаление, поради недостатъчните и непостоянни финансови ресурси, осигурявани от държавния бюджет и от общинските бюджети, както и от други национални и европейски частни и обществени финансиращи програми за младежки дейности, те изпитват затруднения за своята устойчивост. Съществуващите услуги за деца, подрастващи и младежи в отделните общини могат да се използват като ресурс за личностно развитие, възможност за придобиване на социални и организационни компетенции, гражданско съзнание, придобиване на положителни нагласи към доброволчеството и др.
- ✓ Съществува потребност от по-тясно сътрудничество между всички участници и всички заинтересовани страни в процеса на реализиране на областната стратегия за личностно развитие (училища, деца и младежи и техни доброволни сдружения, ученически съвети, доставчици на социални услуги за деца и младежи и техните семейства, доставчици на услуги за деца, подрастващи и младежи в рамките на дейността на неправителствените организации, доброволчески клубове в младежки центрове, библиотеки, музеи и общински администрации и др.), както и насърчаване на междуинституционалното сътрудничество и работа в мрежа, в която да се споделят ресурси и добри практики от директната работа с деца, подрастващи и младежи с оглед тяхното личностно развитие и израстване.
- ✓ В бюджета на община Габрово е предвиден фонд „Младежки дейности”, който се разпределя на конкурсен принцип и осигурява възможност за реализиране на малки младежки проекти, насърчаващи личностното развитие, кариерното ориентиране, доброволчеството и младежката активност.
- ✓ В общинските бюджети са предвидени средства за ежегодното подпомагане дейността на спортните клубове. Преобладаваща част от спортуващите в тях са деца.

- ✓ Необходимо е по-ефективно сътрудничество между институциите за включване на по-голям брой родители в дейностите за превенция на рисковото поведение на младежите и разширяване на обхвата на програмите за универсална превенция на употребата на наркотични вещества в по-малките общини на територията на област Габрово - Дряново, Трявна и Севлиево.
- ✓ ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово имат най-голям брой реализирани превантивни програми за универсална превенция, одобрени по реда на Наредба № 6 от 11 април 2014 г. на Министерство на здравеопазването и Министерство на образованието и науката, в сравнение с останалите областни центрове за превенция в страната. Необходимо е разработване и въвеждане на програми за селективна и индикативна превенция, насочени към младежи от рискови групи по отношение употребата на наркотични вещества.

V. КАДРОВИ РЕСУРС

В детските градини и училищата на територията на областта работят близо 1252 души на педагогически длъжности, грижещи се за подрастващото поколение, като броят им е намалял със 130 спрямо предходната стратегия. Непрекъснато се инвестира в подобряване квалификацията на педагогическите кадри, за да се осъществява образователно-възпитателната работа на високо равнище. Ежегодно училища и детски градини приемат и изпълняват квалификационни програми. Директорите преминават постоянни курсове за повишаване на управленческите си умения. Усъвършенстват се вътрешноучилищните системи за оценяване и стимулиране труда на учителите. На национално ниво се реализират мерки за финансово стимулиране дейността на педагозите в условия на пандемия и компенсиране последиците от продължителното обучение от разстояние в електронна среда.

Обучението от разстояние в електронна среда до март 2022 година, като предизвикателство за училищните власти, за учениците и техните родители бе компенсаторен механизъм за реализация на педагогическо взаимодействие между участниците в образователния процес доколкото и ако е възможно, чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии. Като резултат от този вариант на обучение се отчита намалена мотивация за учене и участие във форми за изява, свързани с учебно съдържание, дефицити в знанията и уменията на учениците, по-ниски стойности на образователните резултати, промяна в емоционалното състояние, в уменията за комуникация и в социализацията.

Решават се редица проблеми и се работи за постигане на следните важни цели:

- Да се преодолеят дефицитите в компетентностите;
- Да се подобри комуникацията между участниците в образователния процес с цел превенция на неприемливо поведение;
- Да се стимулира участието в различни форми, занимания и изяви с оглед положително личностно развитие на децата и учениците;
- Стимулиране и квалифициране на педагогическите специалисти за прилагане на нови иновативни, съвременни и привлекателни методи и средства на преподаване с цел мотивирането на учениците за учебен труд, повишване на образователните резултати, придобиване на система от компетентности, трайни, цялостни знания, ключови умения и нагласи, ориентрани към практиката, които да са основа за личностното им развитие.

По отношение на възрастов признак през последните години в образователната система влизат млади учители. При освобождаване на учителско място се дава шанс на млади специалисти, на които се предава добрия педагогически опит и същевременно се стимулират за внедряване на иновации в учебния процес. Въпреки тенденцията за увеличаване атрактивността на учителската професия и привличането на по-млади

специалисти, все още е нисък делът на педагозите на възраст до 35 години. Необходима е целенасочена работа за мотивиране, стимулиране и насочване на младите хора към избор на професията „учител”, предвид потребностите и възможността за реализация в областта. Необходими са мерки за допълнително емоционално мотивиране, окуражаване и непрекъснато развитие на новите /младите учители, включително въвеждане на супервизия и адекватна методическа подкрепа, която е крайно необходима с цел превенция на професионално прегаряне, демотивация и влошаване на качеството на образователния процес. Фактът, че през последните години се увеличава броят на децата със СОП в детските градини и училища, налага качествена промяна на образователните методи и подходи, оказване на допълнителна подкрепа на учителите от страна на педагогически съветници и психолози, включително на външни за училището специалисти, които да подпомогнат учителите в изпълнение на техните непосредствени образователни и възпитателни задачи, с оглед специфичните потребности на децата, подрастващите и младежите в училище. В допълнение на това нараства необходимостта от логопеди, специални педагози и психолози. Няма недостиг на ресурсни учители. Към момента няма сурдо и тифло педагог, но броят на деца със зрителни затруднения е малък. Специалистите непрекъснато обогатяват знанията си за работа с такива деца и ученици, включвайки се в различни обучения. Провеждат се форуми за споделяне на добри приобщаващи практики – такъв е проведен през 2022 година по инициатива на РЦПППО, на който са споделени методи и форми на работа на специалисти от детски градини, училища и социални услуги. По отношение на подкрепата и предаването на опит РЦПППО Габрово оказва методическа подкрепа на 29 ЕПЛР в детски градини и училища, провежда семинари в присъствена форма, свързани с работата с деца и ученици със СОП. Увеличава се броят на специалисти от областта преминали различни квалификационни обучения.

В следващата таблица се вижда разпределението на специалистите, назначени към различни образователни институции, които предоставят допълнителна подкрепа за личностно развитие.

Таблица 10. Специалисти, назначени в ДГ/У/РЦПППО/ЦСОП

	Специалисти, назначени в ДГ/У/РЦПППО/ЦСОП					общо
	Ресурсен учител	Психолог	Логопед	Педагогически съветник	Специален педагог	
Детски градини		6	3			9
Училища	13,5	9,5	5,5	13		41,5
РЦПППО	15	1,5	2			18,5
ЦСОП		1	1		7,5	9,5
общо	28,5	18	11,5	13	7,5	78,5

Таблица 11. Данни за персонала в училищата и детските градини и др. специалисти за учебната 2021/2022

Училище / ДГ	Населено място	Персонал			Педагогически специалисти									
		Общ брой	Педагогически	Непедагогически	Директор	Зам.-директор	Учител	Учител, ЦОУД	Психолог	Педагогически съветник	Логопед	Ресурсен учител	Ръководител на направление ИКТ	Външни лектори/ИИД
НУ "Васил Левски"	Габрово	28	18	10	1	0	8	7	0	1	1			1
ОУ "Ран Босилек"	Габрово	47	40	7	1		24	13		1			1	3
ОУ "Неофит Рилски"	Габрово	55	46	9	1	1	27	14	0	1	0	1	1	
ОУ "Христо Ботев"	Габрово	36	27	9	1	0	18	5	0	1	1	1		
ОУ "Иван Вазов"	Габрово	23	17	6	1		10	5	1					
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	Габрово	73	60,5	12,5	1	1	37	18	1	0,5	1	1		
СУ "Райчо Каролев"	Габрово	69	53	16	1	2	34	14	0	1	0	1		
СУ "Отец Паисий"	Габрово	57	47	10	1	2	31	10	1	0	0	2		
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	Габрово	61,5	45	16,5	1	1	41	0	1				1	2
Национална Априловска гимназия	Габрово	57	44	13	1	1	40	0	1				1	7
ПТГ "Д-р Никола Василиади"	Габрово	58	46	12	1	3	46			1				
ПГТ "Пенчо Семов"	Габрово	54	39	15	1	2	31			1			1	

Център за специална образователна подкрепа	Габрово	19	10	9	1			10	1		1			
СУ „М. Райкович“	Дряново	56	42	12	1	0	32	10	1	-	-	1	1	-
ПГИ „Рачо Стоянов“	Дряново	13	11	2	1	-	10	-	-	-	-	-	-	
СУ „Васил Левски“	Севлиево	105.5	86	19.5	1	3	64	14	0	2	0.5	1.5	1	0
ОУ „Христо Ботев“	Севлиево	24,75	18	6,75	1	0	12	3	1	0	1	0	0	0
ОУ „Стефан Пешев“	Севлиево	70	56	14	3	35	15	1	1	0	1			
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Градница	17.5	13	4.5	1	0	8	3	0	0	0	0	0	1
ОУ „Свети солунски братя“	с. Крамолин	12.5	8	4.5	1	0	6	1	0	0	0	0	0	0
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. П. Славейков	16	11	5	1	0	8	2	0	0	0	0	0	0
ОУ „Васил Левски“	с. Шумата	20	14	6	1	0	9	4	0	0	0	0	0	0
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Душево	17,5	13	4,5	1	0	9	3	0	0	0	0	0	0
ОУ „Христо Ботев“	с. Добромирка	14	9	5	1	6	2	0	0	0	0	-	-	-
ПГ „Марин Попов“	Севлиево	26	20.5	5.5	1	1	17.5	0	0	1	0	0	0	0
ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров“	Севлиево	51	34	17	1	3	30	0	0	1	0	0	0	0
ПГТМ - Градница	с. Градница	26	16	9	1	1	15	0	0	0	0	0	0	1
НГПИ „Тревненска школа“	Трявна	36	26	10	1	0	25	0	0	0	0	0	0	0
ОУ „В. Левски“	гр. Плачковци	12	10	2	1	0	8	1	0	0	0	0	0	0
СУ „Петко Р. Славейков“	Трявна	54 18	43.5 14	10.5 4	1 1	1 0	29 9	9 4	0 0	1 0	0.5 0	1 0	1 0	0 0
ОУ „Проф. П. Н. Райков“	Трявна	36	26	10	1	0	25	0	0	0	0	0	0	0
ДГ "Дъга"	Габрово	27	12	15	1	0	10	0	1					

ДГ "Първи юни"	Габрово	21	9,5	11,5	1		8,5							
ДГ "Ран Босилек"	Габрово	23	11	12	1	0	9	0	1					
ДГ "Мечо Пух"	Габрово	25	14	11	1		13							
ДГ "Мики Маус"	Габрово	26	14	12	1		12				1			
ДГ "Младост"	Габрово	23	12	11	1	0	11							
ДГ "Перуника"	Габрово	32	18	14	1	0	17							
ДГ "Радост"	Габрово	36,5	19,5	17	1	0	18,5							
ДГ "Слънце"	Габрово	28	16	12	1	0	15							
ДГ "Явор"	Габрово	27	14	11	1						1			
ДГ „Детелина“	Дряново	34	18	16	1	-	17	-	-	-	-	-	-	-
ДГ „Слънце“	Севлиево	40	18,5	21,5	1	0	17	0	0,5	0	0	0	0	0
ДГ „Пролет“	Севлиево	36,5	19	17,5	1	0,5	17	-	0,5	-	-	0	-	-
ДГ „Щастливо детство“	Севлиево	29	15	14	1	0	13	0	1	0	0	0	0	0
ДГ „Радост“	Севлиево	32	18,5	13,5	1	0	17	0	0,5	0	0	0	0	0
ДГ „Мечо Пух“	с. П. Славейков	42,5	20,5	22	1	0,5	19							
ДГ „Калина“	Трявна	20	9,5	10,5	1	0	9	0	0	0	0	0	0	0
ДГ „Светлина“	Трявна	17	9	8	1	0	8	0	0	0	0	0	0	0
ДГ „Осми март“	гр. Плачковци	5,25	2	3,25	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0

В основата на Закона за предучилищното и училищното образование е приобщаващото образование, което е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребностите им чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Подкрепата за личностно развитие се реализира от 1252 педагогически специалисти, назначени в образователните институции и от непедagogическите специалисти, назначени в останалите институции, предоставящи услуги на децата и учениците.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се осъществява, както следва:

❖ От 28,5 ресурсни учители, съответно:

- ✓ 15 ресурсни учители, назначени в РЦПППО;
- ✓ 13,5 ресурсни учители, назначени в 9 училища – ОУ „Неофит Рилски“ /1 бр./, ОУ Христо Ботев“ – Габрово /1 бр./ ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Габрово /1 бр./, СУ „Отец Паисий“ / 2 бр./ , СУ „Райчо Каролов“ / 2 бр./, СУ „Максим Райкович“ /1 бр./, ПТГ „Др. Никола Василиади“ гр. Габрово / 1 бр./, ПТГ „Пенчо Семов“ гр. Габрово / 1 бр./, ОУ „Стефан Пешев“ /1 бр./ СУ „Васил Левски“ / 1,5 бр./, и СУ „П.Р.Славейков“ / 1 бр./

❖ от 13 психолози, назначени в 10 детски градини и 8 училища, в ЦСОП и в РЦПППО;

❖ от 11,5 логопеди, назначени в 3 детски градини, 6 училища, в ЦСОП и в РЦПППО;

❖ от 13 педагогически съветници, назначени в 13 училища;

❖ от 7,5 специални педагози, назначени в ЦСОП.

От гледна точка на това, че квалифицираният педагогически персонал е залог за личностното развитие на децата и учениците, е необходимо провеждането на непрекъснати обучения в контекста на ученето през целия живот. С оглед повишаване на професионалните компетентности на педагогическите специалисти на регионално ниво през учебната 2022-2023 г. са създадени условия за квалификация в 30 училища, 19 градини, 3 ЦПЛР и ЦСОП от областта в изпълнение на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 - 2030).

Съгласно разработения от РУО - Габрово план за квалификационна дейност за учебната 2022-2023 г. се организират и провеждат обучения. Множество обучения за преподавателите в област Габрово се осигуряват и в рамките на Национална програма „Мотивирани учители и квалификация“ и по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“. Проведени са обучения на теми: "Наставничество на младите учители. Приобщаване, професионално израстване и кариерно развитие", "Програма за системно взаимодействие между родители и учители в детските градини и училища като част от ПО", ППО "Прилагане на инструмент за идентифициране на маркери на риск при деца и ученици и определяне на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск", "Обучения за работа с дете и ученик по конкретен случай, за определяне нивата на допълнителна подкрепа за предоставяне на допълнителна подкрепа, за прилагане на стандарти за логопедична работа" и „Обучения на педагогически специалисти за диференциране и адаптиране на учебното съдържание и за методи на обучение, съобразени с индивидуалните потребности на децата и учениците, на които се предоставя допълнителна подкрепа, за оценяване на текущия и годишния напредък от обучението на децата и учениците, както и за съвместна работа в групата/ в класната стая между ресурсните учители, другите педагогически специалисти и помощниците на учителя “.

Друга предпоставка за личностното развитие на децата и учениците е изграждането на ефективна училищна среда чрез съвременни и иновативни методи и практики за преподаване и учене, които да стимулират за личностен напредък. Преподавателите отново имат решаващо значение за мотивираща среда за учене. Реализацията на училищните проекти за иновации и прилагането на нови методи на преподаване и нови и/или интегративни учебни предмети допринасят от една страна за повишаване на квалификацията на учителите и от друга страна за мотивацията на учениците. Участието на училищата в Националната програма “Иновации в действие” им дава възможност за споделяне на добри практики в иновативните процеси и съдейства за подобряване на обучението и резултатите от него. Обмяната на информация по тази тема насочва педагогическите специалисти към прилагане на методи и стратегии за ефективна комуникация с ученици и родители, управление на класната стая, осигуряване на позитивна педагогическа подкрепа, работа в мултикултурна среда и прилагане на ефективни техники за справяне в различни ситуации.

Един от начините за обмен на опит и повишаване квалификацията на специалистите в системата на образованието е изграждането на партньорства. Училищата и детските градини взаимодействат с Дирекция „Социално подпомагане“ – Отдел „Закрила на детето“, общинските – МКБППМН, Детска педагогическа стая към Районно управление на МВР, ЦПЛР – АОП, ЦПЛР – Кариерно ориентиране“, културни институции, спортни клубове, читалища, неправителствени организации и др. Училищата имат изградени традиции за партньорство и съвместни инициативи в подкрепа на деца и ученици с научни, образователни, информационни, културни и спортни институции. В търсене на нови форми, удовлетворяващи интересите на учениците и осигуряващи им пълноценно оползотворяване на свободното време, училищата си партнират и с всички клубове, предприятия и дружества в областта на спорта.

С оглед кариерното ориентиране на учениците са създадени ползотворни партньорства с водещи структуроопределящи предприятия и фирми. В някои от тях се осъществяват практиките на паралелките с дуално обучение. Редица институции и организации като ОДМВР, Спешна помощ, библиотеки, музеи, културни институти също партнират за осъществяване кариерното ориентиране на учениците.

Механизмът за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст работи не само в посока обхват, но също така създава предпоставки за засилено взаимодействие на различните заинтересовани страни. Осъществени са обучения, взаимодействия и партньорства между заинтересованите страни по Механизма.

По отношения на създаването на ползотворни взаимоотношения между различните организации и институции - стремежът към създаване на партньорства е налице, търсят се и организации от други области от териториална гледна точка, но с конкретен опит и възможност за подкрепа на местните училища и детски градини. В рамките на част от срещите се формират и конкретни проекти, които в последствие се реализират с местно или външно финансиране.

ИЗВОДИ:

- ✓ Осигуряването на качествени преподавателски кадри е от съществено значение за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици. В област Габрово са покрити основните нужди от качествен

преподавателски персонал. Има недостиг на преподаватели по чужди езици, природни науки, математика, информатика и физика и астрономия. Голяма част от кадрите в сектор „образование” са над 55 години, като същевременно има слаб интерес у младите хора към професията „учител”. Възрастовата разлика при учениците и учителите създава и бариери в комуникацията между отделните поколения. Увеличаването на възнагражденията на преподавателите стимулира младите хора към учителската професия и обезпечава нуждата от нови кадри за училищната мрежа в област Габрово. През последната година в образователната система са влезли млади учители, макар и не много на брой.

- ✓ Планирането на квалификационната дейност в образователните институции в област Габрово се осъществява след идентифициране на потребностите на педагогическите специалисти от допълнителна квалификация. Осигурените обучения съответстват на реално възникналите нужди. В училищата е утвърдена вече практиката да се провежда анкетиране на педагогическите специалисти в началото на всяка учебна година относно необходимостта от квалификационни обучения, на база на които се съставят и планове за квалификационна дейност.
- ✓ Увеличен е броят на специалистите за осъществяване на подкрепата за личностно развитие, включително назначените в училище.
- ✓ Като цяло тенденцията е да се инвестира все повече в професионалното развитие и компетентност на педагогическите специалисти и да се търсят работещи практики, които да се прилагат на местно ниво. Преподавателите и другите педагогически специалисти обменят информация, опит и добри практики. Проведените обучения и семинари подпомагат работата на педагогическите специалисти, както с деца с проблемно поведение, така също и с деца със специални образователни потребности. Все повече, обаче, се акцентира и върху работата с деца без идентифицирани рискове от гледна точка на индивидуален подход за подкрепа.
- ✓ Проведени са повече обучения и семинари за работата в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците. Стартирана е практика и за провеждане на уебинари.
- ✓ Средно 1,2% от делегираните бюджети отделят учебните заведения за квалификационни обучения, което е повече в сравнение с предходния двугодишен период.
- ✓ Като цяло тенденцията е да се инвестира все повече в професионалното развитие и компетентност на педагогическите специалисти и да се търсят работещи практики, които да се прилагат на местно ниво.
- ✓ По отношения на създаването на ползотворни взаимоотношения между различните организации и институции - стремежът към създаване на партньорства е налице, търсят се и организации от други области от териториална гледна точка, но с конкретен опит и възможност за подкрепа на местните училища и детски градини. В рамките на част от срещите се формират и конкретни проекти, които в последствие се реализират с местно или външно финансиране.
- ✓ Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и общини. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции (НПО, спортни клубове, доставчици на социални услуги, библиотеки, културни институции, музеи, читалища и др.).

- ✓ Два от проблемите, които следва да се решат за подобряване работата с деца/ученици със СОП са: липсата на сурдо и тифло педагози и продължаваща квалификация на учителите по общообразователни предмети за работа с деца със специални образователни потребности и оценяване постиженията им.
- ✓ Ефективната психо-социална и логопедична подкрепа изисква осигуряване на такива специалисти на общинско ниво. Образователната система е призвана да гарантира правото на образование, постигайки основната цел за интеркултурно, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие на всяко дете и ученик. Затова усилията на всички заинтересовани страни – институции и родители, трябва и са насочени към реализация на дейности в най-добрия интерес на децата и учениците в област Габрово, за тяхното образование и подкрепа за личностно развитие.

VI. МАТЕРИАЛНИ И ТЕХНИЧЕСКИ РЕСУРСИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦА И УЧЕНИЦИ В ИНСТИТУЦИИ, ОРГАНИ И СТРУКТУРИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ ГАБРОВО.

Изграждането на подкрепяща образователна среда, включва подходящи архитектурни и социално-битови условия, индивидуални образователни програми, училищен екип за подкрепа за личностно развитие, който да извършва оценяване, специални учебно-технически средства, материали, помагала и пр. Достъпната архитектурна среда е от изключителна важност, тъй като липсата на такава възпрепятства посещението на учебни занятия от деца с физически увреждания.

През последните четири години бе постигнато добро ниво на достъпност на архитектурната среда. Голяма част от училищата в областта са изградили рампи, монтирани са парпети, подменени са настилки. Учебните заведения в селата изостават по отношения пригодността на помещенията и пространствата за хора с увреждания. В образователните институции се търсят източници за осигуряване на технически средства, специализирано оборудване, специализирана подкрепяща среда и разумни улеснения.

Таблица 12. Достъпна архитектурна среда

Училище, ДГ, Център за подкрепа за личностно развитие, ЦОП и др.	Населено място	Достъпна архитектурна среда								
		Входни и комуникационни пространства						Пригодност на помещенията и пространствата за общо ползване за хора с увреждания		
		Достъпен вход		Достъпност до помещения и пространства				Създадени условия в класни стаи и кабинети за ученици с увреждания		
		Рампа	Подемна платформа	Безопасни парпети	Нехлъзгава настилка	Тактилни ивици	Подемна платформа			
НУ "Васил Левски"	Габрово	да	да	да	да		да	не	да	да
ОУ "Ран Босилек"	Габрово	да	не	не	не		не	не	не	не
ОУ "Неофит Рилски"	Габрово	да		да	не		не	не	да	да
ОУ "Христо Ботев"	Габрово	да		да	не		не	не	да	да
ОУ "Иван Вазов"	Габрово	да		да	не		не	не	да	да

ОУ "Св. Св. Кирил и Методий	Габрово	да		да	да		не	не	да	да
СУ "Райчо Каролев"	Габрово	да		да	не		не	не	да	не
СУ "Отец Паисий"	Габрово	да		да	не		не	не	да	не
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	Габрово		да	да	не		не	да	да	не
Национална Априловска гимназия	Габрово	да		да			не		да	не
ПТГ "Д-р Никола Василиади"	Габрово	да	да	да			не		да	не
ПГТ "Пенчо Семов"	Габрово	да		да	да		не		да	не
Център за специална образователна подкрепа	Габрово	да	да	да	не		да	да	да	да
СУ "Максим Райкович"	Дряново	да	не	не	не	не	не	не	не	не
ПГИ „Рачо Стоянов“	Дряново	да	не	не	не	не	не	не	не	не
СУ „Васил Левски“	Севлиево	да	не	да	да	да	не	да	не	да
ОУ „Христо Ботев“	Севлиево	да	не	да	да	да	не	да	не	не
ОУ „Стефан Пешев“	Севлиево	да	не	да	да	не	не	да	не	да
ОУ „Емилиян Станев“	с. Ряховците	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Градница	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Свети солунски братя“	с. Крамолин	да	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. П. Славейков	да	не	да	не	не	не	да	не	да
ОУ „Васил Левски“	с. Шумата	да	не	да	не	не	не	не	не	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Душево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ОУ „Христо Ботев“	с. Добромирка	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ПГ „Марин Попов“	Севлиево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров“	Севлиево	да	не	да	не	не	не	не	не	да
ПГТМ Градница	с. Градница	не	не	да	не	не	не	не	не	не
НГПИ „Тревненска школа“	Трявна	да	не	да	да	не	не	не	не	да
ОУ „В. Левски“	Плачковци	не	не	да	да	не	не	не	не	не
СУ „Петко Р. Славейков“	Трявна	да	не	да	да	не	не	не	не	не
ОУ „Проф. П. Н. Райков“	Трявна	да	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ "Дъга"	Габрово							да	да	
ДГ "Първи юни"	Габрово	да	не		да	не	не		да	да
ДГ "Ран Босилек"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Мечо Пух"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Мики Маус"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не

ДГ "Младост"	Габрово	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ "Перуника"	Габрово	да	не	не	в дворните простра- нства	не	не	не	не	не
ДГ "Радост"	Габрово									
ДГ "Слънце"	Габрово	да	да	да						да
ДГ "Явор"	Габрово	не	не	не	не	не	не	да	да	не
ДГ „Детелина“	Дряново	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ДГ „Слънце“	Севлиево	да	да	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Пролет“	Севлиево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Щастливо детство“	Севлиево	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Радост“	Севлиево	да	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Мечо Пух“	с. П. Славейков	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Светлина“	Трявна	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ „Осми март“	Плачковци	не	не	да	да	не	не	не	да	не
ДГ „Калина“	Трявна	не	не	да	да	не	не	не	не	не

Не по-малко важна за учебния процес е материалната база. През последните години тя значително се подобри. Всички учебни заведения имат спортна площадка, разполагат със спортни съоръжения и компютърни кабинети. В 33 от тях има физкултурен салон. Повече от половината учебни заведения разполагат с библиотечно-информационно обслужване. В самостоятелен стол се хранят учениците от 21 училища.

Материалната среда в детските градини също е в сравнително добро състояние, като 13 от общо 19 детски градини за област Габрово разполагат с физкултурен салон, 13 със спортна площадка и 16 със спортни съоръжения. Децата от 14 детски градини могат да се възползват от библиотечно-информационно обслужване, а две разполагат и с компютърни кабинети. В самостоятелен стол са хранят децата от 13 детски градини в областта.

Таблица 13. Данни за материалната среда

Училище/ДГ	Населено място	Спортна база			Библиотечно-информационно обслужване	Компютърни кабинети	Столово хранене
		Наличие на физкултурен салон	Наличие на спортна площадка	Осигуреност със спортни съоръжения			
НУ "Васил Левски"	Габрово	да	да	да	не	да	не
ОУ "Ран Босилек"	Габрово	да	да	да	да	да	да
ОУ "Неофит Рилски"	Габрово	не	да	да	да	да	да
ОУ "Христо Ботев"	Габрово	да	да	да	не	да	да
ОУ "Иван Вазов"		да	да	да	да	да	да
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	Габрово	да	да	да	да	да	да
СУ "Райчо Каролев"	Габрово	да	да	да	да	да	да
СУ "Отец Паисий"	Габрово	да	да	да	да	да	да
ПМГ "Акад. Иван Гюзелев"	Габрово	да	да	да	да	да	да
Национална Априловска гимназия	Габрово	да	да	да	да	да	не

ПТГ "Д-р Никола Василиади"	Габрово	да	да	да	да	да	не
ПГТ "Пенчо Семов"	Габрово	да	да	да	да	да	да
СУ "Максим Райкович"	Дряново	да	да	да	да	да	да
ПГИ „Рачо Стоянов“	Дряново	да	да	да	да	да	не
СУ „Васил Левски“	Севлиево	да	да	да	да	да	да
ОУ „Христо Ботев“	Севлиево	да	да	да	не	да	да
ОУ „Стефан Пешев“	Севлиево	да	да	да	не	да	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Градница	да	да	да	не	да	да
ОУ „Свети солунски братя“	с. Крамолин	да	да	да	не	да	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. П. Славейков	не	да	да	да	да	да
ОУ „Васил Левски“	с. Шумата	не	да	да	да	да	да
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Душево	не	да	да	не	да	да
ОУ „Христо Ботев“	с. Добромирка	не	да	да	не	да	да
ПГ „Марин Попов“	гр. Севлиево	да	да	да	не	да	не
ПГМЕТ „Ген. Иван Бъчваров“	гр. Севлиево	да	да	да	не	да	не
ПГТМ Градница	с. Градница	да	да	да	да	да	не
НГПИ „Тревненска школа“	Трявна	да	да	да	да	да	не
ОУ „В. Левски“	Плачковци	да	да	да	да	да	не
СУ „Петко Р. Славейков“	Трявна	да	да	да	да	да	да
ОУ „Проф. П. Н. Райков“	Трявна	да	да		да	1	да
ДГ "Дъга"	Габрово	да	да	да	да	да - по групи	
ДГ "Първи юни"	Габрово	да			да		да
ДГ "Ран Босилек"	Габрово	не	да	да	да	не	да
ДГ "Мечо Пух"	Габрово	не	не	да	да	не	да
ДГ "Мики Маус"	Габрово	да	не	да	да	не	не
ДГ "Младост"	Габрово	да		да	да	не	да
ДГ "Перуника"	Габрово	да	да	да	да	не	не
ДГ "Радост"	Габрово	да	да	да	да	да	
ДГ "Слънце"	Габрово	да	не	не	да	не	да
ДГ "Явор"	Габрово	да	не	не	да	не	
ДГ „Детелина“	Дряново	не	да	да	да	не	да
ДГ „Слънце“	Севлиево	да	да	да	не	не	да
ДГ „Пролет“	Севлиево	да	да	да	не	не	да
ДГ „Щастливо детство“	Севлиево	да	да	да	не	не	да
ДГ „Радост“	Севлиево	не	да	да	не	не	да
ДГ „Мечо Пух“	с. П. Славейков	не	да	да	не	не	да
ДГ „Светлина“	Трявна	да	да	да	да	не	да
ДГ „Осми март“	Плачковци	не	да	да	да	не	не
ДГ „Калина“	Трявна	да	не	да	да	не	да

Новата училищна политика, подкрепяща STEM дейности, е фокусирана да създава възможност за организиране по нов начин на учебния процес и да въвежда нови педагогически роли в училище.

В ОУ „Неофит Рилски“ през 2021г беше изграден STEM център „Дигитални създатели“, оборудване с 56 високотехнологични лаптопа и колички за зареждането им, екрани за визуализация, 3Д принтер, HD камера, цветен лазерен принтер за учениците от прогимназиален етап и 24 високотехнологични лаптопа, екран за визуализация, 5 лего комплекти, Micro:bit комплекти за учениците от начален етап.

В STEM центъра се провеждат общообразователни занимания включващи дигитални технологии. Центърът симулира реална работна среда в технологична компания и предлага 3D техника и набор от инструменти за програмиране и роботика.

STEM центърът в ПМГ „Акад. Иван Гюзелев“ е открит на 23 май 2022 г. Освен иновации в начина на преподаване и организация на учебното съдържание, иновативният STEM център предлага на възпитаниците си свръхмодерна учебна база, съчетаваща технологии и инструменти за практическа и експериментална дейност. Центърът се реализира със средства по програмата за „Изграждане на училищна STEM среда“ и е в синхрон с усилията на гимназията от последните години за създаване на съвременни условия и въвеждане на иновативни методи на обучение.

На 08.06.2022 г., в ПГТ „Пенчо Семов“- Габрово е открит STEM център по природни науки, изследвания и иновации. Новият център предлага естетична, модерна и функционална образователна среда, наситена с богати природни акценти, осигуряваща възможност за провеждане на експериментални дейности. Изградени са 4 съвременни мултимедийни кабинети: по физика, химия, биология и математика.

В ПТГ „Д-р Никола Василиади“ е създаден иновативен учебен център „МЕХАНО“ с фокус върху инженерните науки и технологиите за развиване на уменията на 21-ви век. В обособените пространства са създадени работни места за бъдещите инженери и специалисти по ИКТ в различни режими на дейности за самостоятелно проучване, работа по групови проекти, участие в дебати, дистанционни разговори и срещи с колегите си от цял свят. Организацията на пространствата определя подходяща среда за преплитане на шест режима на учене. Налични са условия за режим на учене: връхче, пещера, огнище, езерце, преживяване и движение. За подготовка и почивка на учителите е обособен тих и уютен акустично изолиран кът. Новоизграденият STEM центърът е съвкупност от четири учебни пространства с общ фокус върху интегрирането на учебно съдържание и учебни преживявания в сферата на технологиите, инженерното и природо-математическото мислене.

През 2022 г. в Професионална гимназия по механоелектротехника „Ген. Иван Бъчваров“ в Севлиево беше открит уникален и модерен център за природни науки, изследвания и иновации „ИНТЕРА“, в който учениците по нов и съвременен начин учат, като съчетават обучението в различни области на познанието с експериментални дейности. В динамична среда и мултифункционални зони се реализират интегрирани уроци, основани на проектно-базиран метод. Най-голямото помещение на центъра е зона „Творчески център“ за методическа работа на учителския екип. В нея учителите се възползват от различни технологии и учебни сценарии с дигитален елемент за формиране у младите хора основите на екологично мислене и умения, чрез връзка с науката и практиката. Зоната е оборудвана с интерактивна дъска и мултимедийен проектор и се използва за представителни изяви, обучения на различни целеви групи, презентирание на идеи и резултати. В по-малкото помещение са обособени работни кътове за групов и индивидуална работа – зона „Изследователски център“. В мейкърспейс пространството младите иноватори създават програми за управление на роботизирани процеси, свързани с решаване на екологични проблеми, творят, работят, учат чрез правене. В зона „Еколаборатория“ се организират лабораторна и изследователска станции с подходящото оборудване за визуализация на структури и модели и се симулират природни процеси и явления. Във фойето има кътове с мека мебел и естествена зеленина – подходящи места за подготовка, планиране, обсъждане, и дискусии. Те оформят зона „Динамика“ и зона „Релакс“.

STEM центърът в ПГМЕТ „Ген.Иван Бъчваров“ предоставя възможност за интегриране на иновации, за развиване на таланта на младите хора, за творческа дейност и за инициативност.

По НП "Изграждане на училищна Stem среда" от 2020 г. на първия етаж в НГПИ "Тревненска школа" - Трявна училището е изградило Makerspace пространство. То ще се използва за творческо пространство за реализиране на интердисциплинарните проекти на учениците по Проектно базирано обучение, както в часовете по дърворезба, така и за провеждане на арт проекти, уъркшопи и презентации от гост лектори.

По НП „Изграждане на училищна STEM среда“ в ПГИ „Рачо Стоянов“ е изградена класна стая за креативни дигитални създатели с кът за учителя и кът - работилница, с мрежови технологии от ново поколение, с програмни и технически средства. Промени се изцяло физическата среда, ново обзавеждане и нов интериорен дизайн. Учениците разполагат със самостоятелни работни места и лаптопи с touch екран. С цел бърза обмяна на идеи, решения или друга информация, класната стая е оборудвана с видеодисплей, позволяващ споделянето да става безжично. Залата осигурява пространство и дава възможност за творчески срещи, за представянето на мултимедийни презентации, визуализация и индивидуална работа. В къта за работа се провеждат занятия по конструиране, роботика, работа с нисковолтова електроника и със специфични машиностроителни инструменти. В коридора е създаден и кът за социализация, срещи, почивка и свободно движение.

Предстои изграждане на STEM центрове в няколко образователни институции, през периода 2023-2024 година след кандидатстване по национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“. Разработени са проекти, в които се предвижда изграждане на STEM центрове с обновен интериор и нужните оборудвания за кабинетите по биология и здравно образование, по химия и опазване на околната среда, по физика и астрономия, както и в кабинета в професионално направление по графичен дизайн и изобразително изкуство.

ИЗВОДИ:

- ✓ По-голямата част от училищата и детските градини в област Габрово покриват изисквания за достъпност на архитектурната среда съгласно Наредбата за приобщаващото образование. Въпреки отчетения напредък, учебните заведения в някои от селата изостават в изграждането на достъпна архитектурна и физическа среда като част от осигуряването на подкрепяща среда.
- ✓ Материалната база в училищата и детските градини в област Габрово е с добра обезпеченост – налични са: спортни бази, библиотеки, компютърни кабинети и столово хранене. Необходими са постоянни инвестиции в поддръжката.
- ✓ С нарастването дела на STEM профили и специалности в габровските средни училища се обновява и материално-техническата база чрез изграждане или планиране на нови STEM – центрове, оборудвани с високотехнологични системи и софтуери, които създават облик на нова образователна среда за развитие на младите хора.
- ✓ Развива се образователна инфраструктура в съответствие с потребностите на местната икономика и нуждите на пазара на труда, което е важно условие за по-добра реализация на младите хора на пазара на труда.
- ✓ Освен в училищата дигитализация е стартирана и в детските градини. Много от тях вече са оборудвани и в групите работят с интерактивни дъски и компютърна техника.
- ✓ Запазва се традицията за обновяване на библиотечните фондове на училищата чрез закупуване на книги и чрез набиране на дарения.

VII. СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ

Стратегическата част задава приоритетните направления за оказване на личностна подкрепа със съответната обща цел към всяко от тях. Към приоритетните направления са формулирани специфичните цели и са определени отделните мерки, които следва да се реализират за тяхното постигане.

Приоритетно направление 1: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.

Обща цел: Осигуряване на необходимите условия в училищата и детските градини на Област Габрово за развитие на потенциала на децата и учениците според индивидуалните им нужди.

Специфична цел 1.1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците

- Мярка 1.1.1. Предоставяне на допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове, включително ограмотяване на ученици, за които българският език не е майчин;
- Мярка 1.1.2. Провеждане на дейности в училищата и детските градини за ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
- Мярка 1.1.3. Оказване на педагогическа, психологическа и логопедична подкрепа за преодоляване на трудности в обучението, процеса на учене и комуникацията в учебна среда, включително осъществяване на взаимодействие с родителите;
- Мярка 1.1.4. Обновяване на библиотечен фонд в училищата и детските градини;
- Мярка 1.1.5. Развитие на високотехнологична образователна среда, включително чрез изграждане на нови STEM центрове и Център за високи постижения в професионалното образование и обучение;
- Мярка 1.1.6. Осигуряване на достъп на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и здравословен начин на живот. (чл. 183, ЗПУО);
- Мярка 1.1.7. Организиране занимания по интереси в училищата и детските градини чрез различни организационни педагогически форми – клуб, състав, ансамбъл, секция, отбор и др.;
- Мярка 1.1.8. Включване на децата и учениците в организирани обучителни, творчески, възпитателни, спортни и туристически дейности през ваканциите;
- Мярка 1.1.9. Насърчаване развитието на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта чрез учредяване на награди и отпускане на стипендии, както и изпълнение на мерките по Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби;

Специфична цел 1.2: Осигуряване на подкрепа на деца и ученици с рисково поведение

- Мярка 1.2.1. Реализиране на дейности за идентифициране на проблеми и превенция на рисковото поведение на децата и учениците, чрез включването им в превантивни програми, реализиращи се в училищна и извънучилищна среда;
- Мярка 1.2.2. Планиране и реализиране на дейности по прилагане на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование;

- Мярка 1.2.3. Създаване на условия за индивидуална работа с родители на деца и ученици с рисково поведение;
- Мярка 1.2.4. Реализация на дейности по превенция употребата и разпространението на наркотични вещества сред учениците в област Габрово, заложи в съвместния План за сътрудничество и координация между институциите: РУО, Окръжна прокуратура, Окръжен съд, ОДМВР, ЦПЛР „Кариерно ориентиране“, ОБСНВ и ПИЦ към Община Габрово, за периода 2020-2024 г.;
- Мярка 1.2.5. Провеждане на обществени кампании и реализиране на дейности и програми в подкрепа на интеркултурното многообразие, толерантността и солидарността;
- Мярка 1.2.6. Включване на разнообразни форми за личностно развитие в рамките на целодневните форми на организация на учебния процес, включително насърчаване на сътрудничеството между НПО и училищата;
- 1.2.7. Работа по национални и общински програми, кампании и дейности по превенция употребата на наркотични вещества;
- 1.2.8. Мобилизиране на средства за дейности, насърчаващи детското участие, младежката активност и доброволчеството, както и специфични форми на консултиране за личностно развитие, като ефективни форми на превенция;

Специфична цел 1.3: Осигуряване на допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изяви дарби и деца в риск

- Мярка 1.3.1. Създаване на достъпна физическа и архитектурна среда в образователните институции в област Габрово, в това число:
 - Изграждане и/или подобряване на входните и комуникационни пространства (достъпност до входа, помещенията и пространствата) в детските градини и училищата;
 - Осигуряване на пригодност на учебните помещения и пространствата, помещенията и пространствата за общо ползване за хора с увреждания, както и достъпни и пригодни санитарно-хигиенни помещения.
- Мярка 1.3.2. Навременна и точна диагностика на деца със специални образователни потребности и насърчаване индивидуалния подход при работата с деца и ученици, нуждаещи се от допълнителна подкрепа чрез:
 - създаване на екипи за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини съгласно чл. 188 и 189 от ЗПУО, чл. 132 от Наредба за приобщаващото образование.
 - Взаимодействие между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦПППО, във връзка с одобряването или не на оценките на ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, които нямат експертен капацитет за създаването на пълни екипи – чл. 190, ал. 3 от ЗПУО.
 - Разработване на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психо-физическите особености и индивидуалните потребности на ученика.
- Мярка 1.3.3. Въвеждане на иновативни педагогически и психологически методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП;

- Мярка 1.3.4. Подобряване на материално-техническата база за нуждите на деца и ученици със СОП, изграждане и оборудване на зала за ерготерапия и кинезитерапия;
- Мярка 1.3.5. Осигуряване на достатъчно ресурсни учители съобразно нуждите на всяко дете със СОП;
- Мярка 1.3.6. Включване доставчиците на социални услуги и техния кадрови ресурс в обезпечаването на допълнителната подкрепа за личностно развитие;
- Мярка 1.3.7. Прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция;
- Мярка 1.3.8. Съвместни дейности между училища и институция/и за реализация на индивидуални планове за подкрепа на ученици с изявени дарби;
- Мярка 1.3.9. Осигуряване на допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск чрез работа по конкретен случай с подкрепата на доставчиците на социални услуги в общността.

Специфична цел 1.4: Повишаване капацитетът за развитие на човешките ресурси и осигуряване на условия за сътрудничество за подкрепа личностното развитие на децата и учениците

- Мярка 1.4.1. Провеждане на квалификационни обучения и курсове за педагогическите специалисти и всички други специалисти (психолози, социални работници, младежки работници, специалисти по неформално образование), работещи за подкрепа личностното развитие на децата и учениците, в рамките на бюджетите на учебните заведения и детските градини;
- Мярка 1.4.2. Изграждане на партньорства и реализация на съвместни проекти и инициативи на заинтересованите страни (форуми за споделяне на добри практики и обмен на опит, участия в проекти и др.).

Приоритетно направление 2: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в свободното им време

За работа с деца и ученици чрез организиране на дейности в свободното им време и развиване и насърчаване на уменията и способностите на детските таланти, ще се разчита на Центровете за подкрепата за личностно развитие в област Габрово, школите, неправителствените организации, читалищата и спортните клубове, ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово и др.

Обща цел: Развитие на системата от организации и дейности, насочени към подкрепа на личностното развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.

Специфична цел 2.1: Подпомагане личностното развитие на децата и учениците чрез услугите, предоставяни от неправителствените организации, читалищата, школите и спортните клубове в Област Габрово

- Мярка 2.1.1. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науката;

- Мярка 2.1.2. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на изкуствата;
- Мярка 2.1.3. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на спорта;
- Мярка 2.1.4. Създаване на допълнителни възможности за изява и развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на технологиите;
- Мярка 2.1.5. Създаване на допълнителни възможности за личностно развитие и кариерно ориентиране за деца и ученици чрез широка палитра от проекти, обучения, консултации и инициативи, реализирани от ИМКА-Габрово, други НПО, ОбСНВ и ПИЦ към Община Габрово и неформални младежки групи;

Специфична цел 2.2: Подобряване на институционалната среда чрез разкриване и функциониране на центрове, подкрепящи личностното развитие

- Мярка 2.2.1. Създаване и развитие на Младежки център – Севлиево;
- Мярка 2.2.2. Развитие дейността на Младежки център – Габрово;
- Мярка 2.2.3. Развитие дейността на ЦПЛР - Детски комплекс „Й.Йовков” - Севлиево с акцент върху обученията на деца и ученици в сферата на изкуствата;
- Мярка 2.2.4. Развитие дейността на ЦПЛР-АОП, Габрово с акцент върху иновативни обучения на деца и ученици в областта на науката и технологиите.

Специфична цел 2.3: Засилване ролята на кариерното ориентиране и консултиране, подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия.

- Мярка 2.3.1. Реализиране на „Програма за кариерно ориентиране на ниво училище“ на Министерство на науката и образованието от ЦПЛР „Кариерно ориентиране- Габрово“;
- Мярка 2.3.2. Провеждане на индивидуални консултации за определяне на интереси, способности, ценности и др.; за подпомагане процеса на вземане на решение за избор на образование/професия; за подпомагане изготвянето на личен план за кариерно развитие, за мотивация за учене и др. в зависимост от потребностите и заявките на ученика от кариерни консултанти, училищни психолози, педагогически съветници;
- Мярка 2.3.3. Провеждане на групови дейности с ученици под формата на: обучения, дискусии, тренинги, срещи с професионалисти в училище, посещения на реални работни места във фирми и институции и др. включително организирани от училищата срещи с представители на средни училища, гимназии, висши учебни заведения, участия в състезания по професии и др.;
- Мярка 2.3.4 Провеждане на анкетно проучване сред учениците от 7 и 12 клас във връзка с готовността им за преход в по-горна образователна степен и/или реализирането им на пазара на труда и необходимостта от кариерно информиране и консултиране;
- Мярка 2.3.5. Провеждане на дейности с родители за повишаване на родителския капацитет за оказване на помощ и подкрепа в процеса на избор на образование и професионална реализация на децата и младежите.

VII. ФИНАНСОВ РЕСУРС

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово (2023-2024 г.) има условна финансова рамка, тъй като няма да управлява пряко ресурси. Тя очертава единствено основните източници на финансиране:

- Общински бюджети
- Делегирани бюджети на училищата и детските градини
- Бюджети на Министерство на образованието, Министерство на младежта и спорта и Министерство на културата, включително различни национални програми
- Частно финансиране на школи, НПО, спортни клубове
- Дарения
- Фондовете на ЕС – С потенциално най-голям финансов принос могат да бъдат „Програмата за образование” и „Програмата за развитие на човешките ресурси”
- План за възстановяване и устойчивост на Република България - В Стълб 1 „Иновативна България“ по направление „Образование и умения“ са предвидени инвестиции за:
 - STEM центрове и иновации в образованието;
 - Модернизация на образователна инфраструктура;
 - Предоставяне на обучения за дигитални умения;
 - Младежки центрове;
 - Изграждане на центрове за високи постижения в професионалното образование и обучение;
- Финансовия механизъм на Европейското Икономическо Пространство
- Делегиран бюджет на ОБСНВ и ПИЦ към Община Габрово
- Фондация „Америка за България”
- Средства привлечени от НПО и реализирани за дейности, свързани с личностното развитие

VIII. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНКА И ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

С оглед измерване напредъка по изпълнението на настоящата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Габрово (2023-2024 г.) е изградена система от индикатори към всяка специфична цел във всяко приоритетно направление. Мониторинг на индикаторите и събиране на информация за тях ще се извършва в края на двугодишния период на Стратегията. Мониторингът и оценката на изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие ще бъде осъществен от междуинституционална група за мониторинг и оценка. Тя ще бъде сформирана със заповед на Областен управител в края на периода, като в състава ѝ ще бъдат включени експерти от четирите общини, Областна администрация, РУО и представители на НПО сектора.

Индикатори към приоритетно направление 1: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.

Обща цел: Осигуряване на необходимите условия в училищата и детските градини на Област Габрово за развитие на потенциала на децата и учениците според индивидуалните им нужди.

Специфична цел 1.1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците

- Брой дейности в училищата и детските градини за ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения
- Брой педагогически и психологически консултации за преодоляване на трудности в обучението, процеса на учене и комуникацията в учебна среда, включително брой срещи с родители
- Брой училища и детски градини с обновен библиотечен фонд
- Брой училища с обновен компютърни кабинети и/или високотехнологично оборудване
- Брой изградени STEM центрове и Център за високи постижения в професионалното образование и обучение
- Брой инициативи в областта на здравното образование и здравословен начин на живот
- Брой училища и детски градини с организирани занимания по интереси и брой включени деца.
- Брой деца и ученици включени в обучителни, творчески, възпитателни, спортни и туристически дейности през ваканциите
- Брой учредени награди за насъчаване на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта
- Брой отпуснати стипендии на деца с таланти в областта на науката, изкуствата и спорта

Специфична цел 1.2: Осигуряване на допълнителна подкрепа на деца и ученици с рисково поведение

- Брой осъществени дейности за идентифициране на проблеми и превенция на рисковото поведение на децата и учениците, чрез включването им в превантивни програми, реализиращи се в училищна и извънучилищна среда.

- Брой реализирани дейности по прилагане на Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- Брой проведени срещи за индивидуална работа с родители на деца и ученици с рисково поведение
- Брой реализирани дейности по превенция употребата и разпространението на наркотични вещества сред учениците в област Габрово, заложи в съвместния План за сътрудничество и координация между институциите
- Брой проведени обществени кампании и дейности в подкрепа на интеркултурното многообразие, толерантността и солидарността
- Брой инициативи за личностно развитие в рамките на целодневните форми на организация на учебния процес, включително насърчаване на сътрудничеството между НПО и училищата.
- Брой участия по национални и общински програми, кампании и дейности по превенция употребата на наркотични вещества
- Брой дейности, насърчаващи детското участие, младежката активност и доброволчесвото, както и специфични форми на консултиране за личностно развитие, като ефективни форми на превенция.

Специфична цел 1.3: Осигуряване на допълнителна подкрепа подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания, с изяви дари и деца в риск

- Брой разработени индивидуални учебни планове и индивидуални учебни програми за ученици със СОП
- Брой училища с обновена материална база с изградени и оборудвани специални помещения за работа с деца и ученици със СОП и от аутистичен спектър;
- Брой ресурсни учители
- Брой училища и детски градини с новоизградена достъпна архитектурна и физическа среда
- Брой случаи, в които е имало прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция
- Брой съвместни дейности между училища и институция/и за реализация на индивидуални планове за подкрепа на ученици с изяви дари
- Брой конкретни случаи за оказване на допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск

Специфична цел 1.4: Повишаване капацитетът за развитие на човешките ресурси и осигуряване на условия за сътрудничеството за подкрепа личностното развитие на децата и учениците

- Брой квалификационни обучения и курсове за педагогическите специалисти и всички други специалисти (психолози, социални работници, младежки работници, специалисти по неформално образование), работещи за подкрепа личностното развитие на децата и учениците, в рамките на бюджетите на учебните заведения и детските градини.
- Брой нови партньорства
- Брой съвместни проекти и инициативи на заинтересованите страни (форуми за споделяне на добри практики и обмен на опит, участия в проекти и др.)

Индикатори към приоритетно направление 2: Подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в свободното им време

Обща цел: Развитие на системата от организации и дейности, насочени към подкрепа на личностното развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.

Специфична цел 2.1: Подпомагане личностното развитие на децата и учениците от неправителствените организации, читалищата, школите и спортните клубове в Област Габрово

- Брой инициативи в областта на науката
- Брой инициативи в областта на изкуствата
- Брой инициативи в областта на спорта
- Брой инициативи в областта на технологиите
- Брой проекти, обучения, консултации и инициативи, реализирани от НПО, ОБСНВ и ПИЦ към Община Габрово и неформални младежки групи;

Специфична цел 2.2: Подобряване на институционалната среда чрез разкриване и функциониране на центрове, подкрепящи личностното развитие

- Брой новоразкрити центрове за укрепване на личностното развитие
- Брой инициативи на Младежки център - Габрово
- Брой инициативи на ЦПЛР-Детски комплекс „Й.Йовков“-град Севлиево в сферата на изкуствата и в сферата на технологиите
- Брой иновативни обучения в ЦПЛР АОП - Габрово за деца и ученици в областта на науката и технологиите

Специфична цел 2.3: Засилване ролята на кариерното ориентиране и консултиране, подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия

- Брой индивидуални консултации (за определяне на интереси, способности, ценности и др.; за подпомагане процеса на вземане на решение за избор на образование/професия; за подпомагане изготвянето на план за действие, за мотивация за учене и др.)
- Брой групови дейности (обучения, дискусии, тренинги, срещи с професионалисти в училище, посещения на реални работни места във фирми и институции и др. включително организирани от училищата срещи с представители на средни училища, гимназии, висши учебни заведения, участия в състезания по професии и др.) за подпомагане процеса на вземане на решение за избор на образование и/или професия
- Брой дейности с родители по теми, свързани с избора на образование, професия и работа.
- Брой участници в анкетно проучване сред учениците от 7 и 12 клас във връзка с готовността им за преход в по-горна образователна степен и/или реализирането им на пазара на труда и необходимостта от кариерно информиране и консултиране.